

CHRISTIANÆ
Pietatis
PRIMA
INSTITUTIO.

*Ad usum Scholarum
Latine Scripta.*

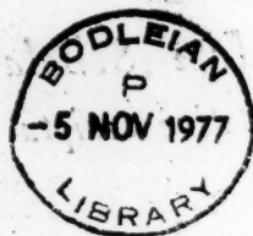

LONDINI,

Excudebat *T. R.* pro Societate Stationariorum. 1664.

William Hasland
book

W^{thm}: Hasland
his Booke

REVERENDISSIMIS

In

CHRISTO Patribus,

ac Dom. MATTHÆO Archiepiscopo
Cantuariensi, EDMUNDO Archiepiscopo
Eboracensi, EDWINO Episcopo
Londinensi, aliisque reveren-
dis Patribus, Episcopis Ecclesiae
Anglicane, vigilantissimis fidelissimisq;
Pastoribus.

Cu M seculi hujus ad interitum jam vige-
ntis mores perditos, & corruptielle om-
nibus depravatissimos, non sine acerbis-
simo animi dolore mecum sepe confide-
ro; animadvertamque diuina nam pec-
candi consuetudinem hominum mentibus quasi callum
quoddam ita obduxisse, ut neque virtutibus premia,
neque supplicia vitiis sempiternis, divinis proposita le-
gibus, ullam jam vim vel ad cohortandum, vel ad
deterendum habere videantur: in eam tandem
cogitationem venio, ut aut nullam prorsus spem a-
stendi, fore aliquando melius, aut siqua est etiam
nunc reliqua, eam in sancta pueritiae atque inuenientia
adolescentiae institutione & disciplina omnino repul-
tam esse existimem. Nam teneri illi & flexibiles
animi, non solum quocunq; torqueas trahas ve, sed quo-
cunq; etiam vel leniter ducas, sequentur; atq; ut vo-
les;

EPISTOLA.

les, flecti, arbitrioq; fingi possunt: & quia sunt ab omni bactenus scelere vacui atq; integri, nonnihil in illis loci salutaribus adhuc monitis consiliisq; patet. Quæ cogitatio, Patres in Christi Reverendissimi, in eam me mentem impulit, ut ad primam illam Christianæ pietatis institutionem puerilem Latine scribendam me applicarem: eamque variis tractatam modis, hoc quidem libello verbis tantummodo necessariis & propriis breviter comprehenderem; altero vero libro, eandem aliis verbis luculentioribus & pluribus copiose explicarem: ut & illi qui brevitate student, & qui ubertate etiam orationis delectantur, ad sua utriq; ingenia sensusq; apta & accommodata invenientes, voluptate aliqua ad legendum invitarentur. Curæ etiam mibi magnæ fuit, ut brevitate usus, plane tamen & perspicue dicerem, & in illa rursum ubertate, ne insolentius copia abuterer.

Cum enim Latine vel intelligere in aliqua laude, loqui etiam in magna ponis soleat, tamq; multi ejus lingue studio inflammentur, puerique ob eam causam doctis hominibus in disciplinam tradantur; banc oblatam occasionem putavi, qua, interea etiam dum aliud agunt, vera pietas, quæ est ante omnia expetenda, tenellis mentibus instillaretur. Cum vero multos valde paeniteat ita se pueros Latine didicisse, ut, cum loqui ea lingua aut scribere velint, sibi ipsi plerumque diffidunt: ut ea molestia, quæ me etiam (non tam mea tamen, quam illorum quos aliquando instituti, causa) sepe sane ac graviter torcit, alios liberarem; diligenter quantum potui maximam adhibui, ut emendata esset oratio & pura: & ut neque in simplicibus verbis, quod non esset Latinum, neque in conjunctis, quod non esset consequens, jure vituperaretur. Nam quæ verba per religionem mutare non licet, ea sunt in fine majoris libri notata.

Has institutiones Latine à me scriptas, amici duo
me

EPISTOLA.

mei (homines docti) alter in sermonem vulgarem nostrum, ut omnibus scilicet essent communes, alter, in studiosorum gratiis, Graece etiam, converterunt. Omnibus quidem nobis mens eadem, idem erat propositum, ut quamplurimis videlicet plurimum prodesse enitetur. *Vnde enim potius Anglice primum legere discant pueri nostri, quam ex libello, qui pietate etiam teneros interim animos imbuat?* Et revera si quisquam, vel puer, vel adolescens, ista Anglice redditia diligenter legat; præterquam quod Christianæ religionis summam dilucide explicatam & intelligere facile, & ediscere etiam, si velit, haud difficulter possit, quod est certe in lucro vel maxime ponendum: eadem etiam opera sermonem vulgarem nostrum & pronunciare rectius, & scribere emendatius addiscet, quod commodum aspernandum non esse, ex multorum sermonem Anglicum loquendi scribendique vitiosa atque corrupta consuetudine, ipsa propemodum est luce clarus. Nam vero unde potius ordinentur prudentes & pii doctores prima Latine loquendi elementa pueris tradere, quam a proprio aliquo parvoque & facilis Latino libello, cuius sententiam, ut Anglice jam ante a lecti, teneant, atque ita partim recognoscentes, partim etiam discentes, rerum pariter optimarum memoriam removent, & verborum etiam novitate delectentur? Hoc vero libello semel perlesto, pueri, qui aliquo Latine loquendi studio tenuerit jam incipient, que augstro sermonis genere contracta prius legerant, ad eadem etiam ratione copiosa & fusi, alioque exprimendi atque eloquendi genere explicata cognoscendum, sua sponte sine monitoris præcepto festinabunt.

Deinde postquam istis diligenter legendis, atque inter se comparandis aliquos in lingua Latina progressus fecerint, ut certe facient; haud minore jam eadem etiam Graece scripta legendi cupiditate ardebunt; ut illis discendi, præceptoribusq; me docendi non

EPISTOLA.

labor jam, sed voluptas sit futura. Hæc ratio docendi
discendiq; & res easdem aliis atque aliis verbis, quam
maxime fieri possit lectis explicandi, Græcaq; cum La-
tinis conjugandi, &c. Ciceroni visa est aptissima esse
atque utilissima adolescentibus, in quibus ubertatem se
efferre voluit. Hac ille ratione eam Latini & Græci
etiam sermonis copiam, varietatem, facilitatem, propri-
tatem, elegantiam, quibus longe multumque ceteris
omnibus omnium etatium hominibus antecelluit, conse-
cucus & adeptus est.

Et ut eo aliquando proveniam, quo maxime & di-
recte hoc meum spectat institutum, non tantum juven-
tus nostra assiduis istis animorum ingenuorum, lingua-
rum exercitationibus, à prima pueritia ad ineunte
usque progradientemque adolescentiam assuefacta, à
desidia malorum omnium matre arcerbitur: verum e-
tiam Christiana pietas, quæ est virtutum omnium
fundamentum, iisdem occasionibus toties repetita, al-
tissimas in teneris illorum animis radices ager; quæ
iurifice etiam confimabitur, si vel sua ipsæ voluntate,
vel preceptorum monitis diligenter exquirant quæ sint
in istis institutionibus de pietate nostra tradita, qui-
bus easacrarum literarum fundamentis nitantur. Quod
ut sine ullo pene labore tædiove præstare possint, appo-
sitæ ubique in conspectu notæ facilem ipsis compendiaria-
riamq; viam ostendunt. Fieri vero nou potest; quin de
tremenda divini numinis majestate, potentia, justitia,
eiusq; iuris paternam suos per Christum bonitate,
benignitate, beneficentia, & de tota religione Christi-
anæ assidue audiendo, legendo, repetendo, meditando,
ea etate quæ est ad optima quæq; oportuniſſima; fieri,
inquam, non potest, quin & Dei metum atque reveren-
tiam (quæ jam ex hoc mundo pene proſligata esse vi-
detur) ejusque etiam amorem, atque illi placendi, vi-
teque cum virtute degendæ studium, in auribus, oculis
atque animis suis ita penitus defigant, ut nulla unquam
vi-

EPISTOLA.

vi labore factari, aut oblivione deleri posse confidam. Hæc
est summa consilii mei; haec me ratio impulit, ut la-
borem mihi non necessarium, studiosis adolescentibus,
ut spero, utilem susciperem. Hujus, ut omnis mei otii
pariter atque negotiū, rationem vobis reddendam esse ex-
istimavi, Patres in Christo Reverendissimi, quorum ego
pietatem, sapientiam, doctrinam, autoritatem, ut debet,
plurimi facio, benevolentiaq; & grata memoria atque
honore merito prosequor.

Vestri studiosissimus

observantissimusque

ALEX. NOWELLUS.

Wm Hasland²

Booke

A 4

RELI-

W: H.

16012-10

16012-11

16012-12

16012-13

16012-14

16012-15

16012-16

16012-17

16012-18

16012-19

16012-20

16012-21

16012-22

16012-23

16012-24

16012-25

16012-26

16012-27

16012-28

16012-29

16012-30

16012-31

RELIGIO CHRISTIANA.

Verbum Dei. Testamentum.

Magister. Auditor.

*Arra mihi, mi fili, quam religionem
colis?*

A. Eandem illam quam Christus Servator noster docuit; unde Christianus nominor, & in revera me esse confido.

M. *Quænam est Christiana pietas?* Ad. 12. 26.

A. Pietas Christiana est divini numinis sancta veneratio, & obtemperatio legibus illius.

M. *Unde est ejus intelligentia capienda?*

A. Ex verbo Dei, quod veteris novique Testamenti libris explicatur. M. 204. 10.
Joh. 3. 14.

M. *Cur verbum Dei, vocabulo Testamenti, nominatur?*

A. Quia divina voluntas de rebus expertendis sufficiendisq; in eo perfecte atque immutabiliter continetur, a qua ullam in partem non est desistendum.

M. *Qua ratione modoque divinae voluntatis, in ejus verbo explicata, perquirenda est cognitio?*

A. Assidua divini verbi lectione atque meditacione,

John 5. 39.

Act. 17. 11.

1 Tim. 3. 15, 16

17.

John 4. 37.

Gal. 3. 15, 27.

Gal. 3. 3.

Deut. 4. 22.

16. 8. 23.

Verbi divini studium, partes.

tione, aut attenta ejus ab aliis lecti pureque explicati auditione.

M. *Satin id est?*

A *Quia mortalium nemo divinæ sapientiæ, in ejus verbo reconditæ, scientiam ingenio industriave suapte consequi potest; A Deo precari sedulo vehe- menterque debemus, ut per Spiritum sanctum suum, mentes nostras sacri verbi sui cognitione; fideque & voluntati ipsius, in eodem illustratæ, parendi studio ardenti imbuere velit.*

M. *Quæ sunt divini verbi partes præcipuae?*

A *Lex, & Evangelium.*

M. *Hæc duo, alterum ab altero, quo modo secernuntur?*

A *Lex ad omne nos officii munus instruit, tam pietatis erga Deum, quam charitatis in proximum; utq; utriq; illud præstemus summo studio præcipit; & Legi parentibus vitam promittens sempiternam, æternam mortem ejus ruptoribus minitatur.*

M. *Evangelium vero quid?*

A *Evangelium nobis confirmat Deum, per fidem in Christum, illis qui contra legem commiserunt, misericordiam se præbiturum, ignorantumque, modo animali dolore, quod eum offenderint, afficiantur, & seipso reprehendentes, corrigerem atque emendare studeant.*

M. *Quot partibus constat vera Religio?*

A *Religio perinde ac verbum Dei, ex quo tamquam ex fonte profluit, duas habet partes;*

M. *Quænam illæ sunt?*

A *Obedientia, quam lex imperat; & fides, quam Evangelium tequirit.*

M. *Verum majoris perspicuitatis gratia, in plura te membra religionem partiri velim.*

A *Videor mihi non inepte quatuor has, ut principes veræ religionis partes posse recensere: Obedientiam, Fidem, Invocationem & Sacra menta.*

M. *Ago*

M. Age ergo; de ipsis quatuor, ut ea ordine recitasti, interrogabo. Et quoniam vera obedientia, que prima pars est, ad regulam divinæ legis sit dirigenda, necessario primum intelligendum est, quid de Legi Dei sentias?

A. Legem Dei duabus expressam Tabulis justitiae normam esse perfectissimam arbitror, recta imperantem, vetantemq; contraria.

Exod. 34:28, 29.

Psalm. 9. 67, 7.

9, 10.

Exod. 20.

Deut. 5.

11a. 30. 21.

Mat. 23:36. 37.

&c.

M. Prior Tabula quæ tractat?

A. Debita Deo pietatis officia tradit, quatuorq; prima præcepta in ea continentur.

M. Secunda quæ docet?

A. Ad charitatem mutuaq; inter homines officio instituit, ad quam reliqua sex præcepta pertinent, ita lex universa decem omnino præcepta complectitur, ex quo sit, ut Decalogi nomine appelletur.

Mat. 19:18, 19.

Ex. 22:39, 40.

Exod. 34:22.

Deut. 4:13.

Exod. 20:2, 5.

Deut. 5:6.

M. Quod est primum Tabula præceptum primum?

A. Deus sic est eloquutus; Audi, Israel: Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi ex domicilio servitutis Agyptiæ; Non habebis Deos alienos coram me.

M. Quare nos primum commonefacit se Dominum Deum nostrum esse?

A. Iulis verbis ejus immensa infinitaq; majestas, potentia & bonitas explicantur; nosq; pariter parenti summa necessitate astringimur, nisi & contra potestissimum repugnare, & in benignissimum beneficentissimumque ingrati esse velimus.

Deut. 10:13, 14.

Mal. 5:6.

M. Quid est quod edicit nobis, Ne habeamus Deos alienos coram se?

A. Idolatria omnis his verbis prohibetur ac damnatur.

Ex. 20:5, 6.

Mat. 4:10.

Deut. 10:12, 13.

& 20:2.

Mat. 22:27.

11a. 10:14, 4, 23.

Ps. 79:1, et 95.

6, 7, & 10, 1, 2.

John. 27.

1 Cor. 4:7.

Jac. 1:17.

ipius

M. Quid est Idolatria?

A. Rebus ullis condicis divinum cultum tribuere; aut in ipsis, ut diis quibusdam, fiduciam perfugiumq; habere; quod patrare, scelus est maxime detestabilis; Ipsijs enim solum majestati divini honoris, ipius

ip̄sius bonitati singularis ille noster amor debetur: ad illius opem configere, ab illo in terroribus periculisque omnibus opem atque auxilium petere & expectare, illius benignitati nos nostraque omnia debere, gratis animis agnoscere, ingenuaque confiteri

Ps.7,9. &c. 33,25: oportet.

14.

31a,29,13

Mag.5,8 &c.

Eccl.15,8

M. Suprema illa verba, coram me, aut in conspectu meo, quid sibi volunt?

*A. Nihil tam penitus absconditum esse, aut. in occulto latere, quin Deo notissimum sit, atq; aper-
tissimum; & proinde non voce, manifestisque solum
vitae actionibus, atque externa specie, sed intima
etiam atque sincera purae mentis sanctitate, Deum,
illumq; uiam, & præterea neminem, pie colendum
esse atque venerandum.*

1 Cor.19,31

11a,6,9: &c. 47, 9:

Deut.1,19,20

Mass.15,2,6,9

*M. Summatim expone, quos maxime putas in hanc
legem peccare.*

*A. Idololatrac (ut dixi) omnes, omnes haripoli, au-
gures & conjectores, incantatores, benefici, magi, sa-
gæq; omnes, omnesq; qui ad illos deferunt, illisve
fidunt. Prophetæ item mendaces omnes, qui falsa
vanaque docent. Præterea, qui verbo Dei abutuntur
aut maximam illi fidem non habent, nec illius mo-
nitis, sed inanibus suis somniis aut conjecturis du-
cuntur. Denique, qui res ulla conditas supra, aut
æque atque Deum conditorem metuunt, amant, aut
magnificiunt, hi omnes hisque consimiles universi
hanc legem violent.*

Exod.20,4,13

Lev.26,11

Deut.4,8,16

17,18,19

Mass.10,1,3 &c. 41:

9, &c.

M. Recita jam præceptum secundum.

*A. Signum sculptile, aut simulacrum ullius rei, quæ aut supra in cælo, aut infra in terra, aut in
aquis infra terram sit, non effinges. Ea non venera-
beris, neq; coles: nam ego sum Dominus Deus tuus
Zelotypus, qui parentum iniquitatem etiam in libe-
ris vindico, ad tertiam usq, quartamq; progeniem o-
forum mei, clementiaque utor ad millesimam usq;*

pro-

progeniem, erga mei amantes, meaque præcepta conservantes.

M. Viderò possit hac lege pictorum fictorumque artificia condemnari, ita ut fas non sit ullas omnia imaginas habere.

A. Nequaquam: in prima enim hac tabula nomine de rebus artificiosis, quæ ad humanos civilesq; usus expetuntur, sed de iis tantum quæ ad Dei cultum pertinent agitur.

*Mag. 22, 20, 28
32, 57.*

M. Quænam est igitur hujus præcepti sententia?

*A. Hoc secundo præcepto prohibet Deus, pri-
mum, ne imagine ulla ipsum imitari, vel adumbra-
re, quærcere, aut colere conemur. Secundo, ne simu-
lacia ipsa veneremur, aut illis quoquo modo ad Ido-
lolatriam aut superstitionem abutamur, interdicit:
verum ut Deum solum, non ad nostrum arbitrium
libidinemque, sed pura atque integra mente, vereq;
quemadmodum nobis suo ipsius verbo præscriptum
est, colamus & veneremur.*

*16. 4. 23, 26
Deut. 5, 8.
Psa. 77, 7.
16. 44, 17.*

*M. Quam ob causam Deum corporea, spectabilique
forma effingere nefas est?*

*A. Quia corporea, infirma, inanima, vanaque
effigies aut imago nullam cum Deo, qui spiritus est
immortalis, infinita, immensa, incomprehensibili
magnitudine, majestatq; communitatem habere, nec
ullam ejus similitudinem speciemve gerere potest.*

*Psa. 111, 3, 4, 5
114, 3, 4, 5
Isa. 40, 18, 26
Iom. 4, 24
Rom. 1, 20, 21*

M. Quænam cotandi morem hic condemnat?

*A. Cum precatione usuri nos ad simulacra ver-
timus, supplices nos coram illis abjicimus, nudato-
capite aut alia significatione illis honorem tribui-
mus, perinde quasi Deus illis nobis præsens adesset.*

*Lev. 26, 2
Deut. 4, 19, 26, 5, 3
Psa. 57, 7, 26, 115, 2
16. 44, 17
Act. 7, 41
Exod. 20, 5
Deut. 5, 9, 26, 13
Psa. 7, 18*

M. Clausulam huic præcepto additam repepe.

*A. Nam ego (inquit) sum Dominus Deus tuu-
zelotypus, qui parentura iniuriam etiam in libe-
ris vindico ad tertiam usq; quartamque progeniem
vorum mei.*

*16. 44, 17
Act. 7, 41
Exod. 20, 5
Deut. 5, 9, 26, 13
Psa. 7, 18*

M. Quamobrem hac commemorat Deus?

A.

Deut. 10, 12, 13.

Ex. Reg. 10, 39.

Mal. 1, 5, 6.

2 Tim. 6, 13, 16.

Exod. 44, 13, 14.

Ex. 42, 8.

A. Dei aequae Domini vocabulis sese nuncupans etiam atq; etiam mone, ut tunc ad maiestatem, tunc ad benignitatem suam, sicuti ante dictum est, respetum habentes, ad ipsius arbitrium nos tolos accommodemus, Zelotypiae vero nomine declarat, particem aut consortem secum venerationis suæ se nullo modo tolerare posse.

M. Ecquid præterea additum ad prohibendam Idolatriam?

Exod. 34, 7.

Ex. 14, 19, 21.

A. Quo nos magis ab Idololatriæ peccato, quem tam vehementer detestitur, refrænet, minatur se non in maleficos tantum, sed in eorum etiam liberos posterosq; vendicaturum esse.

M. Perge porro quod reliquæ est in hac lege explicare.

A. Quemadmodum, Deus graviter mirando terret, ne ipsius voluntati repugnare audeamus; ita prolixius adhuc de sua clementia bonitateque promittendo, nos ad sibi parendum allicit: confirmans cum iis omnibus qui se amant suisq; præceptis obsequuntur, tunc plorum etiam posteriorum multis milibus, misericordiam se singularem esse imperitum.

M. cum antea ultiōnem tertiae aut ad summum quartæ generationis denuntiet; quid est, quod hic clementia sua ab quo millia comprehendat?

A. Ut demonstret ad facilitatem se beneficentiamq; quam ad acerbitatem atq; asperitatem impedio magis esse propensum.

M. Perge iam ad tertium mandatum.

A. Nomen Domini Dei tui inaniter non usurabis: neq; enim finet impunitum Dominus, qui ejus nomen inaniter adhibuerit.

M. Quid est inaniter usurpare Nomen Dei?

A. Eo ad blasphemiam, incantationem, veneficium, execrationem, perjurium, aut ad temerarium, inconsultum, vel non necessarium jusjurandum abuti: Deumve nisi justa de causa, magnaue adhibita

Ex. 50, 7, 8, 8c.

Ex. 8, 8c, 145, 8.

Ex. 44, 7, 8, 9, 10.

Exod. 22, 7.

Lev. 19, 13.

Ex. 52, 5, 8c 8, 19.

Lev. 19, 12.

Act. 19, 13.

1 Tim. 1, 10.

Mar. 1, 33, 34.

Ex. 11, 13, 1, 2.

In iure jur. solius Dei nomen adhibendum.

7

hibita reverentia, vel semel nominate.

M. *Non potest ergo Dei Nomen in iure iurando recte adhiberi?*

A. Potest profecto, cum gravi de causa jusjurandum juramus, ut aut verum testimonio confirmemus, præcipue legitimæ alicujus potestatis accitu ad id evocati; aut ad alias res magnas atque graves, ut vel Deo suus honos atq; gloria conservetur, aut cumulatius etiam augeatur & amplificetur, vel hominum inter homines conjunctio benevolentiaque retineatur. Huusmodi aliqua oblata occasione, sacramento contendere licebit, venerando verendoq; Dei tantum nostri, non ullius cujusquam alterius nomine adhibito.

Exod. 22. 22
Jof. 2. 12.
Psa. 15. 4. &c 62
2Cor. 1. 23
Heb. 6. 16

M. *Quid deinceps in lege est?*

A. Neque enim impunitum (*inquis*) finet Dominus, qui nomen ejus inaniter adhibuerit.

Exod. 20. 7.
Ley. 19. 12.

M. *Cur in divinum Nomen injuriosis peculiares hic minæ proponuntur?*

A. Ostendere voluit quanti nominis sui decus æstimaret; ut impendentem vindictam cernentes, eo studiosius, ne injuriam illi faciamus, caveremus.

Lev. 19. 12.
Ezech. 20. 9. 14

M. *An ergo nefas esse putas, divorum aliorumve hominum, aut eorum nomina in sacramento interponere?*

A. Omnino: jus jurandum enim dare idem est, atque eum per quem juramus, & veritatis testem; & si perjeremus, perjurii nostri ultiorem punitoremq; constituere: quam laudem intelligendi vindicandiq; maleficia omnia, divinæ solum sapientiæ atque maiestati debitam, aliis personis rebusve impetrare immane scelus esset.

Exod. 12. 21. 22
Psa. 63. 11
Heb. 6. 16
Deut. 6. 13.
Gen. 10. 20.
Jof. 23. 7

M. *Recita jam proximum præceptum.*

Exod. 16. 23. 24
20. 8. 9. 20. 11.

A. Præceptum quartum, quod & primæ Tab. 12 est postremum, sic habet; Diem Sabbati sancte agorememento; sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua; septimo vero die, quod est Domini

Lev. 23. 3
Deut. 5. 12. 13.
14. 15.
Ezech. 20. 12.
Gen. 21. 23.
Heb. 4. 3. 9. 10

Dei

Preceptum 4. Sabbatum sancte habendum.

Dei tui Sabbatum, nullum opus facies, nec tu, nec filius tuus, nec filia tua, nec servus tuus, nec ancilla tua, neque jumentum tuum, neque apud te degens peregrinus: nam sex diebus perfecit Deus cœlum & terram, & mare, & quicquid in illis continetur; septimo quievit. Itaque diem Sabbati sacrum, sibique dicatum esse voluit.

*Exod. 26:22.
Lev. 4:12.
Ex. 17:21.
Exod. 46:2.
Mat. 6, 5, 2.*

M. Sabbati vocabulum quam habet significationem?

A. Sabbatum, interpretatione explicatum, vacatio aut quies dii potest: nam eo die pii humana opera omnia missa acere debent, ut divina religionis sanctitatemque studia diligenter colere possint.

M. Quamobrem suum nosis factum Dominus ad imitationem exposuit.

A. Quia insignia preclaraque exempla humanis mentibus penitus insident, stimulosque admovent acriores. Dominos enim servi, & parentes liberi perlibenter imitando exprimunt. Maxime vero omnibus est opitabile, ut mortales, Deum sibi ante oculos mentis proponentes, ipsius sese imitatores similesque præberent.

M. Sabbati pie colendi quænam est ratio?

A. Populus in unum locum congregari debet, ut disciplinam Christi intelligat, ut fidei suæ confessio nem edat, una voce communia vota Deo faciat, ut divinorum factorum memoriam conservet, ut Deo pro suis divinis erga se meritis gratias agat, & ut mysteria sacra a Christo instituta concelebret.

M. Ecquid præterea requiriatur, ut diem Sabbati sancte agamus?

A. Externa hæc est requies celebratioque Sabbati: præter quam quies est colendique Sabbati ratio quedam spiritualis.

M. Quænam est ea?

A. Cum a rerum humanarum occupationumque & studiorum nostrorum cura vacantes, Dei nos arbitrio, ut is ad suum nos sensum formet, penitus tradimus

*Exod. 6, 2.
Exod. 4:16.
Act. 13:27.
Mat. 10:32.
Ex. 55:2.
Ex. 56:7.
Mat. 2:13.
Eph. 3:21.
2Cor. 11:18, 8, 14*

26.

tradimus: enīq; (ut sacratum literārum verba u-
surpem) carnem nostram crucifigimus, & affectio-
nibus commotionibusq; tanquam frēnos injicimus;
vitiosam naturam nostram comprimentes, ut ad di-
vinam nos voluntatem accommodemus: eo enim
pacto Sabbati nostri dies, quam in hac terra cele-
bramus, apte & convenienter exemplar atq; simi-
litudinem requies illius imitabitur, quam in cōcelo
semperternam & perpetuā sancte & q; oblationis
plenissimam sumus habituri.

M. Satin' erit ista septimo quoq; die exequi?

A. Oportet sane quenq; separatim ista secum
quotidie recordari atq; meditari: humanæ tamen
infirmitatis desidiæ & effugiendæ gratia, certus di-
es ad hanc rem proprie designatus est.

M. Hactenū prioris tabulæ præcepta percensisti
quibus vera Dei veneratio, quæ fons est omnis uita
atq; origo, brevi explicatur, noxæ & omnes, quæ ad
Deum directo spectant prohibentur: nunc vero, quæ
sunt charitatis benevolentiae & in homines nostræ par-
tes, que ex eodem illo fonte flaunt atq; hauriuntur &
secunda tabula continentur, perge declarare.

A. Secunda tabula hoc habet principium. Ho-
nora patrem & matrem, ut sis longævus super ter-
ram, quam datus est tibi Dominus Deus tuus.

M. Honoris vocabulum; quam hic habet significa-
tionem?

A. Honor parentum, eorum amorem, timorem,
observantiamq; comprehendit: & in parendo, in-
serviendo, opem ferendo illis, eosq; tuendo, alendo
etiam atq; sustinendo, siquid ipsis opus fuerit, situs
est.

M. Hæc lex naturale solum parentes attingit?

A. Qui autoritatem habent omnes, omnes ad-
versus quos reverentia est a liqua adhibenda, ut ma-
gistratus, ministri Ecclesiastici, præceptores, do-

Gal. 5. 12.
Col. 3. 5.

Pla. 5. 2. &c. 64. 2
Luc. 13. 15.
Eph. 5. 15. 16.

Exod. 20. 12
Deut. 5. 16.
Matt. 19. 4.

Prov. 1. 8.
Mar. 17. 18.
Col. 3. 20.
Heb. 13. 9.

Deut. 17. 9. 10.
Rom. 13. 1.
Luc. 10. 16.
Lev. 19. 32.
1 Tim. 5. 14.
Prov. 3. 13.

Parentum nomine magistratus notantur.

scrina, sapientia, aetate, honore, aut alia aliqua dignitate antecedentes, parentum nomine designantur.

M. Principes, magistratus, ceterique qui aliis praefunt, cur parentum nomine notantur?

*Rom. 13.4;
Heb. 13.17;*

A. Ut declaretur, quod deus eos nobis nostro reipublicaeque conamodo donaverit: atque ita parentum nomine, quod principibus, magistratibus, aliisque superioribus tribuitur, commonemur, ut illics non pareamus solum, verum etiam ut eos reveremur atque amemus.

*Exod. 20.12.
Deut. 5.16.
Eph. 6.2, 3*

M. Quia deinceps in hac lege est?
A. Longam eos beatamque vitam, Dei beneficio esse victuros, qui parentibus, principibus, magistratibus, aliisque superioribus dicto audientes fuerint, debitumque ipsis honorem tribuerint. Contraque consequens est, qui parentibus, principibus, magistratibus, aut superioribus alii minus se obedientes praebuerint, aut contumeliosi in eos fuerint, illos aut cito repentinaque cum ignominia morituros, aut vitam quavis morte acerbiorem turpioremque traducturos esse; qui etiam ad extremum contumaciæ scelerisque sui penas apud inferos sempiternas sustinebunt.

*Exod. 20.19.
Deut. 5.17
Jac. 2.11
Rom. 3.13, 14, 15
Gal. 5.20, 21*

M. Sextum jam quod sit præceptum dicito.

A. Non occides.

M. Satisne legem hanc observabimus, si manus ab homicidio sanguineq; integras servabimus?

A. Prohibentur etiam ea quæ cædis occasionem aliquam habent, ut ludibria, irrisiones, maledicta, probra, convitia, rixæ, pugnæ, & similia omnia.

*Jac. 3.24-26.
Mat. 5.21, 22.
3. John. 2.9, 10, 11*

M. Ecquid est amplius?

A. Deus sua Lege non externis tantum actionibus, sed animorum etiam affectionibus, iisq; vel maxime cavit: apud Deum enim judicem, iracundia, odiumq; & occidendi, vindicandi, aut nocendi voluntas omnis, homicidium esse decernitur. Hoc ergo jure divino ista etiam vetantur.

M. Si

Præceptum 8. Furta & fraudes vetantur.

II

M. Si neminem ergo oderimus, abunde legi huic erit satisfactum?

A. Deus cum odium reprobat, benevolentiam à nobis in omnes mortales, hostes etiam, requirit; idque adeo quidem ut malevolis invidisque nostris, qui infenso crudeliterq; infesto in nos sunt animo, salutem & tranquillitatem, omniaq; fauste, feliciter, & prospere evenire optemus: beneficiis illos etiam, si facultas in nobis fuerit, afficiamus, Deoque pro illis vota faciamus.

M. Quod est septimum præceptum?

A. Non adulteraberis.

M. Hoc præceptum, quam sententiam habere putas?

A. Obscenarum voluptatum universum genus, omnis verborum turpitudo, oculorum, genitaliumque petulantia omnis, omnes impuritatis notæ atq; indicia quæcunq; hac lege condemnantur. Desidia item inertiaque, in cibo, potu, vestitu, luxus & luxuries, ludi, lususq; impudici, & quæcunq; præterea ad corporis animive foeditatem solicitare aut commovere possunt, hoc præcepto vetantur. Nam, ut mentes etiam nostras ab appetitionibus desideriisque impudicis puras conservemus, præcipitur, præterea quod tam animæ quam corpora nostra Tempora sunt divino Spiritui consecrata.

M. Prosequere reliqui.

A. Octavum præceptum est, Non furaberis.

M. Hoc præcepto quæ prohibentur?

A. Non ea solum furta vetantur, quæ humano jure plectuntur: sed etiam edicitur, ne nundinazione aut venditione fraudulenta, mensuris dolosis, parumve legitimis ponderibus, aut adulterinis fucatisque mercibus quenquam fallamus; neve judiciis pecunia tentatis, precioq; & largitione corruptis, aut ulla alia fraude, dolore malo adhibito quenquam circumveniamus. Præterea, qui officium de-

Luc. 27. 28.

Rom. 12. 14.

19. 19. 20.

Exod. 20. 14.

Deut. 5. 18.

Prov. 6. 24. 25.

Mat. 19. 18.

Mat. 5. 27. 28. 29.

Rom. 3. 13.

1 Cor. 6. 9. 10. 15.

16. 18. 9.

1 Thes. 4. 4. 5. 7. 8.

5. 22.

Ezec. 10. 19. 56.

Eccl. 33. 26.

1 Cor. 1. 1. 6. 17. 8.

6. 15. 16.

Exod. 20. 15.

Mat. 19. 18.

Prov. 11. 1. 8. 20.

10. 23.

1 Thes. 4. 6.

Tit. 2. 10.

Pla. 62. 20.

Prov. 17. 12. 23.

1 Sa. 5. 23.

Ezec. 22. 13.

Mat. 3. 5.

1 Tim. 1. 18.

Prov. 14. 21. 31.

Jac. 2. 3. 9. &c.

23. 22.

Deut. 23. 2. 3. 4.

8. 24. 15. 17. 19.

Ex. 27. 17. 18. 19.

Præceptum 9. Mendacium prohibetur.

bitumve alteri subducunt; ut qui laborum mercedem operariis non persolvunt; qui per avaritiam pauperibus egentibusq; opem ferre, viduis succurrere, orbis pupillisq; subvenire, peregrinis atque advenis opitulari recusant; quiq; rudes atq; ignaros rerum non instituunt atq; erudiunt; qui consilii expertes consilio non juvant; qui vagos errantesque ab errore non avertunt, neq; in rectam viam revocant atq; reducunt, qui afflictis mœrentibusq; consolationem non adhibent, omnesq; horum similes hac lege condemnantur.

M. Hoc præcepto an quicquam adbuc præterea continetur?

Zec.8.16.17.
Act.20.33.

A. Omnino. Nam ex alienis damnis utilitates nostras aucupandi, aliquam etiam voluntatem cogitationemve suspicere, hac lege prohibemur. Nam quod in homines injuriosum est, id vel optare aut expetere viciosum est in conspectu Dei.

M. Recita jam nonnum præceptum.

A. Non eris adversus proximum tuum testis mendax.

M. Hac lex quam habet sententiam?

Exod.23.1.
Lev.19.11.
Deut.19.18.19.
Mal.15.13.
Zep.3.13.
Luc.3.14.
1Pet.2.1,2.
Prov.3.3
& 12.17.19
Ec.23.23.
2Cor.17.8.
Eph.4.25.
Mat.7.1
Rom.1.34.
2Cor.13.5.7.

A. Hac lege non apertum solum evidensq; per iurium, juris jurandiq; violatio, sed omnis etiam vanitas, calumnia, obtrœctatio, maledictio, assentatio, simulacio, dissimulatioq; omnis, quæ sunt aut contra rem aut existimationem proximi, generatim vetantur: præcipiturq; ut nec ipsi unquam mendacium fallumve quicquam dicamus, neq; in aliis, verbo, scriptura, reticentiave comprobemus: sed ut veritatem semper colamus, tutemur, exquiramus atque sustentemus.

M. Nihil ultra requiritur hac lege?

A. Deus qui intimos animorum nostrorum sensus penitus perspectos habet, a maledicendo nos prohibens, aliquid etiam mali temere de proximo vel suspicari

suspiciari opinariive prohibet; adeoque præcipit, ut quoad per veritatem licebit, bene de aliis existimemus, bonamq; ipsis famam, quantum quidem efficere poterimus, conservemus.

M. Restat jam postremum præceptum.

A. Non concupisces cujusquam domum, non uxorem, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec quicquam omnino aliud quod alterius sit.

M. Hoc præceptum quid ultra quam superiora imperat?

A. Antea Deus maleficia depravatasq; animorum affectiones vetuit: jam vero innocentiam omnibus suis numeris expletam a nobis exigit, adeo quidem ut nullum omnino vel tenuissimum desiderium, vel levissimum cogitationis motum, a virtute quicquam deflectentem, in mentes nostras irrepere patiamur. Æquum namq; est, ut in animis etiam & mentibus nostris summa coram Deo castitas sanctimoniaque splendeat. Ab illo enim bonitas atque æquitas non nisi perfecte absoluta probari potest; cujus etiam lege hanc suam, normam omni ex parte perfectissimam, nobis ante oculos constituit.

Exod. 2. 7.
Mic. 2. 1. 2.
Rom. 7. 7.
1 Cor. 10. 6.

1 Sa. 1. 16.

Gal. 5. 24.

Jer. 4. 14.

Ezec. 18. 31.

Mas. 5. 8.

Rom. 12. 2.

Psal. 5. 4, 5.

2 Cor. 6. 14.

M. Postquam decem jam præceptorum sententiam interpretatione brevi explanasti; dic mihi, cunctanea ei, quæ separatum articulatimque explicuisti, in pauca conferri, breviterque & summatim describi nequeunt?

A. Possunt sane; nam & Christus, divinus ille doctor, totam legi vim atque rationem coarctans, ejus summam quam brevissime his verbis exposuit, Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, & ex totis verbis tuis: hoc maximum est præceptum in Lege: Secundum autem est huic simile, Diliges proximum sicut teipsum. Ad hæc enim duo mandata universa Lex & Prophetæ referuntur.

Mat. 10. 37.
Mat. 19. 19. 4.
Luc. 10. 27.

M. Ans.

M. Amorem in Deum cujusmodi hic à nobis desiderari putas?

A. Qui Deo sit idoneus; hoc est summa potestate Domini, summa parentem bonitatem, conservatorem nostrum summa misericordia praeditum eum esse confiteamur. Ad amorem itaq; erga Deum nostrum accidere debet, ut reveremur maiestatem illius, & ejus pareamus voluntati, ejusq; bonitati confidamus.

M. Totum cor, anima tota, tuncque vires quid declaras?

A. Eam videlicet amoris flagrantiam & incorruptam integratem, ut cogitationibus, cupiditatibus, consilii, actionibus ullis, quæ Dei amori repugnant, nihil prouersus loci relinquatur. Etenim Deum non modo plus quam sua omnia, sed multo etiam magis quam ipse se, quisq; quis diligit.

M. Nunc de proximi amore quid habes dicere?

A. Christus voluit Christianos suos summæ inter se conjunctionis vinculis arctissime astringi. Et cum nostri nobis amor naturalis sit atq; in animis penitus insitus, nulla expeditior, contractior nulla, nulla justior fraterni amoris norma, nec quæ plus habeat efficacitatis, reperiri potest, quam quæ ab ipso humano ingenio deductæ, nobis à Domino præscribitur, ut unusquisq; scilicet proximum eodem, quo seipsum, amore complectatur. Cui consequens est, ut ne quid agamus contra proximum, ne quem sermonem, ne quam cogitationem de illo habeamus, quod nobis ab aliis fieri, vel de nobis diei cogitare nollemus.

M. Proximi vocabulum quam longe patet?

A. Non tantum prope nos habitantes, aut cognationis, affinitatis, amicitiae, amoris, civilisve alicujus consuetudinis vinculis astricti; sed & ignoti atque etiam hostes hac voce proximi continentur.

M. Quando

Deut. 30, 12, 17,

Exod. 30, 20.

Psalm. 25, 19, 21.

Eccl. 11, 1, &c. 118, 8,

Eccl. 56, 7, 8.

Deut. 5, 17, 18.

Exod. 30, 6.

Exod. 23, 11.

John 14, 15, 21.

23, 24, &c. 15, 10.

Mat. 10, 37, 39.

John. 13, 34, 35.

Exod. 13, 4, 5.

Exod. 5, 2.

Exod. 21, 1, 2, 3.

1 Thes. 29, 10.

Mat. 7, 12, 22, 39.

Exod. 6, 3, 1.

Rom. 13, 8, 10.

1 Cor. 13, 3, 6, &c.

Mat. 5, 43, 44.

Luc. 10, 33, 36, 37.

1 Thes. 4, 9, 10.

M. Quando igitur Lex divini numinis pie sancteque venerantur, & charitatis atque benevolentiae erga homines habendae rationem absolutam praescribit, annona ad illius normam tota est vita nostra dirigenda?

A. Omnino: atque hoc tantopere, ut Deus menses ad Legis suae regulam conformantibus vitam paciscatur, & a Legis præscriptione aberrantibus est contrario, sicuti supra diximus, mortem minatur.

M. Justos ergo eos esse putas qui a jure divino nulla ex parte discedunt?

A. Certe quidem, siquii ad Legem Dei usque; quaque servandam valerent, jure sili quidem justi censi possent: sed ingenita naturæ nostræ corruptione, ita ex inscitia, debilitate, pravitate laboramus universi, ut officium jure divino debitum neque intelligamus, neque illi satisfacere aut valeamus ant velimus. Tametsi enim inveniatur unus aliquis qui in aliqua re una & altera externa Legem observeret, tamen is in multis aliis a recto discedit; & humanus animus ab illa justitia atque innocentia interiori, quam Lex requirit, perpetuo aberrat. Quamobrem nemo jure justus esse potest in conspectu Dei, qui de omnibus (qui non omnia jure divino descripta exequuntur) sententiam fert, eosque de testatur atque execratur.

M. Num igitur Lex cunctos omnino mortales missima hac conditione sine ullo prorsus remedio astrinxit?

A. Deo diffidentibus & a religione pietateque remotis, Lex hanc quam memoravi, conditionem constituit, illis ab omni omnino spe derelictis; qui ut ne tenuissimam quidem particulam Legis præstare possunt, ita nihil quicquam Dei misericordiae per Christum confidunt. Piis vero lex aliarum utilitatum fructus praebet.

M. *Quinam illi sint dico.*

A. *Primum omnium, Lex vitæ regulam perfecte absolutam nobis ante oculos proponens, diligentiam nostram excitat, ut mores nostros ad illam dirigamus.*

M. *Quid præterea?*

A. *Secundo, cum legem ultra quam mortalium vires præstare possunt requirere, nobisque potestatem tanti oneris sustinendi deesse animadvertisimus, ad auxilium a Deo flagitandum Lege exuscitamus.*

M. *Perge.*

A. *Porto autem, cum turpitudinis nostræ labes atque foeditatem in Lege, ut in speculo, cernimus, tanquam frœnos nobis injicit, reprimitq; ne integritate nostra confisi, superbos nos in conspectu Dei præbeamus.*

M. *Prosequere.*

A. *Quando peccati, quod divinæ Legis est violatio, conscientia stimulamur atque convincimur, intelligimusq; nos per peccatum in execrationem, acerbissimum odium, gravissimumq; Divini numinis offenditionem atque indignationem incuruisse; mercedemq; atq; stipendum, quod peccatum meretur, esse, ut non solum omnibus calamitatibus atque miseriis hujus vitæ, morbisq; & morte corporis afficiamur: verum etiam ut damnatione atque interitu sempiterno mulctemur: simul atque ex lege agnoscimus, nos per peccatum in hunc condemnatorum statu, quo nihil tetius cogitari potest, pervenisse; toto pectore, tota mente, toto corde animoque; cohorum & contremiscimus: atque ita, ut casum nostrum salutariter doleamus, & ut nosmet nostri poeniteat, Lex efficiet, impellitq; ut peccatorum veniam, justitiam & vitam sempiternam (quæ ex lege adipisci non possumus) a Christo Servatore*

Servatore tantum, & per Christum expertamus atque expectemus.

M. Legem igitur quantum intelligo, tanquam magistrum se ducentque ad Christum præbere affirmas, quæ nos notitia nostri pœnitentiaque & fidei, recta ad ipsum via perdudat.

A. Sane ita est: simulque ex his perspicuum est illud, Legem non frustra latam esse, tametsi mortales ab officiis, quod Lex requirit, præstandi facultate longissime absint.

M. Verum dicas. Nunc, dilecte fili, quando de Legi & obedientia satis, ut in hac contratione brevitateq; dictum sit, ratio flagitat, ut proxime dicatur de Evangelio, quod divina per Christum misericordiæ promissa, eis qui contra Legem commiserunt, modo ipsos commissi pœnitentia, facta complectitur ad quoâ Evangelium fides præcipue referenda est: hoc enim secundo loco in nostra distributione propositum fuit; & eorum quæ tractavimus continuatione, quasi manu, eo deducti sumus. Dic ergo quæ sit Evangelii fideiique nostræ summa.

A. Eadem illa, quæ Christianæ fidei principes articulos, una olim arte contractos, comprehendit; quamque vulgus ex prima voce nominat, *The Creed*, id est, fidem nostram.

M. Fidem tuam pronuntia.

A. **C**redo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ: Et in Iesum Christum filium ejus unicum, Dominum nostrum, qui conceptus est ex Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine: passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus, Descendit ad inferos, tertio die resurrectus a mortuis: Ascendit ad cœlum, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: iudeo venturus est ad judicandum vivos & mortuos: Credo in Spiritum

Rom. 10. 4.
Gal. 3. 10. 11. 4.

Rom 3. 31. & 7.
12. 13. 16.
Gal. 3. 21, 22.

ritum sanctum; sanctam Ecclesiam Catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam. Amen.

M. Universam hanc fidei confessionem in quot membra differturis?

A. In quatuor principalia: in quorum primo de Deo Patre, & rerum omnium creatione; in secundo de ejus filio Iesu Christo, quod & humanæ redēptionis summam omnem continent; in tertio de sacro Spiritu; in quarto de Ecclesia, & de Dei donis Ecclesiæ per Christum datis, explicatur.

M. Age igitur, hunc ordinem in explanandu istis quatuor partibus conservato: principio vero Credendi verbum in primo Christianæ fidei in roitu, quam vim habeat, expone.

A. Hac voce significo veram me atque vivam, hoc est, Christiani hominis fidem in Deum patrem, Deum filium, & Deum Spiritum sanctum habere; eamque me fidem hac confessionis formula, profiteri firmissimeque asseverare.

M. Viva ea veraque & Christiana fides quæ sit, mihi quan potes apertissime declarato.

A. Fides est certa cognitio paternæ Dei erga nos per Christum benevolentiae, fiduciaque in eadem, sicut in Evangelio testatum est; quæ studium piaæ vitæ, id est, Dei Patris voluntati obsequiendi semper conjunctum habet.

M. Intelligis igitur nullos impios, qui aut de Dei misericordia despiciant, aut ejus justitiam non pertimescant, sed vitam vitiosam animo seculo vivant, hanc veram Christianam fidem habere posse, tametsi ejus verba pronunciant?

A. Ita omnino intellexi.

M. Cum non nisi unus sit Deus, dic quare in Christianæ fidei confessione tres nominantur, Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

A. Non

Mat. 10.32. &c.
28. 4.
Ioan. 1. 12. 13.
Rom. 1. 17. &c.
10. 9.
Gal. 3. 26.
Heb. 4. 14.

Ioan 1.12,13.
Col.1.3.
Rom.8.1,14, 38.
Heb. 10. 22,13,
2. 11. 12.
Piat.1.3.
Mat.7.17, 18. &c

Gal. 5. 6.
1 Pet. 1. 13. 14. 15
Mat.3.16. 17. &c
28. 9.
2 Ioan.5.7.
Ioan 10.30.
3 Eccl.14.7,8.9,10,11
3 Eccl.8.5,6.

A. Non variorum Deorum hæc sunt nomina, sed trium diversarum in una Divinitate personarum: nam **Deus Pater, Deus Filius, & Deus Spiritus sanctus**, tres personæ, unus tantum Deus sunt, sicuti edocti sumus ex sacris literis; quibus promptam potius fidem adjungere, quam tam penitus recondiri & abditi mysterii & infinitam altitudinem curiose scrutari debemus.

Prov. 25, 16

M. Verissime loqueris: perge porro. **Quam nobis Deum Patris nomine nuncupas?**

A. Primum omnium maximeque, quod unicus Filius sui Iesu Christi natura Pater sit. Deinde quod noster etiam sit Pater, tum quia nos condidit, omnibusque vitam dedit, tum etiam quod nos item divina per Spiritum Sanctum generavit, & per fidem in verum suum atque naturalem filium Iesum Christum nos elegit, sibique filios, & regni caelestis atque sempiternæ vitæ heredes per eundem instituit.

Psal. 2, 7

Mat. 3, 17.

Juan. 1, 14.

Rom. 15, 5.

2 Cor. 1, 3.

Gen. 1, 27.

Mal. 1, 6, &c 2, 19.

Joan. 1, 12.

Eccl. 3, 2, 7.

Rom. 8, 14, 16, 17.

Gal. 4, 5, 4.

Eph. 1, 3, 6.

Tir. 2, 7.

1 Pet. 3, 4, 23.

Isa. 40, 21, 22, &c.

Mat. 6, 26, 30, &c.

10, 29, &c.

Eph. 3, 11.

Heb. 10, 2, 3.

Joan. 1, 10.

Mat. 1, 31, 32.

Luc. 22, 31, 32.

Jon. 10, 2, 9, &c.

19, 10, 11.

Act. 2, 23, 24, &c 4,

27, 28. Eccl. 12, 11.

M. **Cur Deum omnipotentem appellas?**

A. Quod & fabricatus est omnia, & omnes res ex sua voluntate moderandi summam potestatem habet.

M. **Spiritus ne etiam malitiosi, impiique homines, in Dei potestate continentur?**

A. Nunquam alioquin sine summa solicitudine essemus, siquam illi laedendi nos facultatem, contra divinam voluntatem, haberent. Verum ea nos consolatione sustentamus, quod neque dæmones, neque conceleratissimi homines, nihil quicquam, nisi Dei arbitriatu vel permissione, tentare omnino valeant: quodque nos adeo in tutela Patris omnino rerum præpotentis sumus, ut ne ullus quidem capit is nostris pilis, nisi ipsius voluntate qui nobis optime vult, in terram decidere possit.

Luc. 11, 7. &c 21

18.

M. **Cui adjungitur, Deum celi & terræ crearem esse?**

A. Quod

Psal. 19. 1. 50. 6.
Rom. 1. 19. 20.

A. Quod divinam potentiam, sapientiam atque bonitatem (quæ per se intelligentia comprehendunt non possunt) in ejus operibus, ut in speculis, intueri liceat. Nam cum immensam illam mundi magnitudinem contuemur, eamque esse partium omnium constitutionem animadvertisimus, ut neque ad aspectum magis decoræ, neque magis ad utilitates omnes accommodatae excogitari possent; artificis illico effectorisq; infinita potentia, sapientia, bonditas nobis ante oculos mentis obversantur.

M. Qua ratione universa à Deo condita esse affutmas?

Gen. 1. 1. 8. &c.
Psal. 33. 6. 7. &c.
8. 12.
Joan. 1. 3.
Act. 14. 15.
1 Cor. 8. 6.
Heb. 1. 2.
Col. 1. 16.

A. Deum Patrem Opt. Max. à principio, & ex nihilo, per potentiam sui verbi, hoc est Jesu Christi filii sui, totum hunc spectabilem mundum & universa in eo inclusa, atque spiritus etiam corporis expertes (quos nuncupamus Angelos) fabricatum esse & construxisse.

M. Num censes tamen satis pie affeuerari, Deum spiritus omnes malitiosos, etiam eos q; si a nobis diaboli nominatur, fecisse?

Gen. 1. 5. &c.
Joan. 8. 44.

A. Deus illos tales non effecit, verum illi a prima creatione, suo ipsorum vitio, omni restitutionis spe perdita, defecerunt: proinde non creatione & natura, sed naturæ corruptela depravati sunt.

M. Satisne Deo fuit cuncta semel creasse, postea vero omni rerum curatione vacasse?

Psal. 74. 3.
& 104. 8. 9. &c.
145. 14. 15. 8c
147. 2. 5. 6.
Col. 16. 17.
Heb. 1. 2. 3.
Gen. 1. 26. 29.
Psal. 8. 6. 7.
& 104. 15. 16.
Prov. 16. 4.
Ecc. 43. 7.

A. Nequaquam. Deus enim ut omnia fecit, in omnia fulcit & moderatur; alioquin universa in nihilum subito occiderent.

M. Quem sibi finem Deum Opt. Max. in condendu gubernandiisque rebus omnibus proposuisse putas?

A. Hominum gratia fabricatus est mundus; & quæ in eo continentur cuncta comparata sunt, ut utilitati commodisque humanis servirent. Et ut cætera universa huiani generis causa, ita hominem ipsum

ipsum Deus ad suam propriam gloriam fecit. Rom. 11. 36.
Col. 1. 16.

M. Edisse quis primus fuerit hominis ortus atque
fabricatio.

A. Deus, ut a Mose in scriptis relictum est, primo Gen. 1. 2. 6. 17.
homine è limo terræ formato animam atq; vitam 23
inspiravit: foeminam exinde deductam ex viri som-
no consopiti latere, & in lucem editam, cum viro
sociavit, ut adjutrix vitæq; illi consors esset.

M. Cum in viris simul & foeminis pravitas, nequitia
distortioq; adeo summa nunc appareat, num a principio
Deus eos ejusmodi fabricavit?

A. Minime gentium: nam Deus perfectissime Gen. 1. 26. 2. 7. 25.
bonus nihil aliud quam bonum facere potest. Deus Col. 3. 10.
igitur ad suam imaginem similitudinemq; homi-
nem initio formavit.

M. Quænam est illa imago, secundum quam homi-
nem factum esse dicas?

A. Ea est justitia omni ex parte perfecta, sum-
maq; sanctitas, quæ ad ipsam divinam naturam pro-
prie pertinet; quæ homini cum Deo similitudo
usq; eo fuit, quoad eam homo peccatorum maculis Eph. 4. 23. 24.
fædavat. Rom. 9. 14.
Col. 3. 10.
John. 1. 5. 1.
& 2. 29. & 3. 9.
Sap. 1. 13. 14. 8cc.

M. Qua ratione istud factum esse dicas?

A. Fœmina a Diabolo circumventa, virum im-
pulit, ut fructum, quo illi à Deo interdictum fuerat,
comederet: quo illorum facto imago, secundum
quam creati sunt, est obliterata, & cum ipsi tum
ipsorum posteri, Deo adversarii, perversi, imbecil-
lesq; ad oratione bonum effecti, non in omnes solum
vitæ hujus miseras, corporis morbos atq; mortem,
sed & interitum etiam sempiternum, perpetuamq;
damnationem inciderunt.

M. utrum tamen existimari non queat graviter ni-
mis Deum Pomi unius gustatum vindicasse?

A. Detestabile illud hominis facinus, quasi levis
culpa fuerit, nemo verbis, extenuare, aut ex Po-
mo

mo immoderata modo edacitate rem aestimare ve-
 Gen. 3. 2, 4, 5, 6. lit. Ipse enim pariter cum uxore sua fallacibus Sa-
 41, 12 tanæ blandimentis illectus illaqueatusq; infidelis à
 Dei veritate ad vanitatem declinavit: falsis Ser-
 pentis criminibus, quibus de mendacio, invi-
 dentia & malevola cominodi alicujus subductione
 Deum accusabat, fidem adjunxit: innumeralibus
 beneficiis ornatus, ingrato in Deum, qui ea contu-
 lit, animo fuit: homulus ex terra modo lutoque fi-
 etus, non satis esse putans, quod similitudo illi cum
 Deo esset, per intolerandam insolentiam & arro-
 gantiam exæquare se cum divina maiestate expeti-
 vit: postremo, Creatoris le ditioni subtraxit, jugum
 etiam ejus à suis cervicibus proterve repulit. Inani-
 ter igitur *Adæ* maleficium minuitur.

M. *Verum cur ob parentum scelera posteri omnes, de-*
tam beatoe vitae statu dejecti, in omnes calamitates in-
ciderunt?

A. Deus *Adamum* illis honoris insignibus ornavit, ut ea cum sibi, tum suis, id est, toti humano gene-
 ri, aut servaret aut amitteret. Neque aliter fieri po-
 tuit, quin sicut ex arbore mala mali fructus edun-
 tur; ita *Adamo* peccati corruptela depravato, om-
 nis ejus progenies ingenito illo peccato (quod O-
 riginale vocant) corrumperetur. Quanquam
 quid opus est tam graviter de parente *Adamo* con-
 queri? quando nos etiam ipsi ob plurima nostra
 maximaque vitia, calamitatibus omnibus, damna-
 tione morteque dignissime mulctemur! a quibus
 malis ut liberemur, nihil in nobis aut in ulla alia
 creatura opis aut auxilii omnino super est.

M. *Quæ spes est igitur consolatioque reliqua, & in*
quo sita?

A. Promisit Deus fore, ut semen mulieris, qui
 est *Justus Christus*, filius *Virginis Mariae*, *Serpentis*,
 hoc est, *Diaboli*, qui eos decepit, caput contereret,
 ipsosq;

Mar. 6. 18. &c. 12
 33.
 Rom. 5. 12. 14.
 17. &c.

Off. 6. 7.
 Rom. 6. 23.
 2Cor. 3. 5.
 Eph. 5. 5. 6.

Gen. 3. 14. 15.
 Rom. 5. 15. 16.
 Gal. 3. 16. 19
 cb. 2. 14. 15. 16

ipsoſque atque eorum posterorū, qui promiſſo illi fidem haberent, liberaret. Atque hoc illud eſt quod in ſecunda jam Symboli parte ſequitur : *Credo in Iesum Christum.*

M. Nomen Iesu quid significat?

A. Jesus ſermone noſtro idem eſt quod Servator. Jesus enim Christus filius Dei, idemque Virginis filius, nos, qui ſcelere devincti, & ſub antiqui Serpentis Diaboli ſervili jugo captivi, ſempiternaque mortis vinculis conſtricti, turpiſſime miſerimeque jacebamus, in libertatem vindicavit, atque ad ſalutem reduxit.

M. Quis nomen Iesu illi imposuit?

A. Angelus, ex Dei ipſius præcepto.

M. Explica nunc quid Christi nomen ſignificeret.

A. Christus idem eſt, atque ſi unctum appella- res : quo nomine indicatur eum Spiritus ſan- tunctione maximum regem, ſacerdotem, atque prophetam creatum eſſe.

M. Christi regnum eſtne mundanum?

A. Nequaquam, verum ſpirituale & ſempiter- num, cuius regni gubernacula ſunt Dei verbum, atque Spiritus; quæ tum justitiam, tum vitam ſecum afferunt.

M. Quam nobis utilitatem præbet hoc Christi regnum?

A. Vires nobis armaque spiritualia, quibus atroces & truculentos animarum noſtrarum hostes, carnem, mundum, peccatum, Diabolum proflige- mus, adjumentaque ad vitam cum virtute & ſan- titate degendam ſubminifrat.

M. Cuiusmodi Sacerdos eſt Christus?

A. Summus atque æternus; qui ſolus in conſpe- ctum Dei venire, ſolus ſacrificium, quod Deo pla- ceat ſatis faciatque, confidere; ſolus iratum Deum placatum efficeret potest.

*Mat. 1, 17:
Act. 10, 28.
Col. 4, 15; 14
Heb. 2, 14; 15:
1 Joan. 3, 22*

*Mat. 1, 21:
Luc. 1, 13, 32; 2, 31
Pſa. 2, 6
16, 6; 1, 10
Dan. 9, 24; 15
Luc. 4, 18
Act. 4, 27
& 10, 38
Heb. 1, 9.
Luc. 1, 32, 33
Joan. 1, 8, 36
Col. 1, 13, 14.
2 Tim. 4, 1.
Rom. 13, 12
&c. &c. 16, 20.
2 Cor. 10, 4, 5
Eph. 6, 10, 11, 20*

*Pſal. 10, 4, 5
Heb. 4, 14; 15:
&c. &c. 5, 6, 7:
8c. 7, 2, 3, 11, 12,
8c. 9, 13, 14.*

M. Chi

Christi Prophetia

Joan. 14. 27.

Act. 10. 36.

Eph. 2. 14. 15. &c

Col. 1. 20.

Heb. 9. 14. 15.

1 Tim. 205.

Rom. 8. 15.

8c 12. 1.

Gal. 4. 5. 6.

Eph. 3. 14.

Heb. 4. 15. 16.

M. cui nobis utilitati sunt ista?

A. Nobis ut paccatus propitiusq; sit Deus postulat & deprecatur, nobis offensum Deum lenit, nosq; in gratiam cum Patre ieductus. Solus enim Christus pacificator nobis propositus est, qui nobis Dei gratiam reconciliat. Imo vero sacerdotii etiam sui nos quasi consortes esse voluit, nobis introitum ad patrem patetaciens, ut in illius praesentia cum summa comparere, nosq; & nostra omnia veluti hostias ad sacrificium Deo Patri per ipsum praebere non dubitemus.

M. Qualis Propheta est Christus?

Luc. 7. 16.

Act. 7. 7.

Heb. 1. 1. 2.

Joan. 3. 26. 40.

8c 25. 15. 8c 17.

6. 7. & 18. 37.

A. Quum reliquos omnes prophetas atq; doctores, Dei servos, despicerent mortales, Christus ipse Dei filius, & prophetarum omnium Dominus, Patris interpres & nuncius, de cælo ad homines descendit, ut paternam voluntatem plane explicaret, mortalesq; recta Dei atque omnis veritatis intelligentia informaret. Atque ita Christi nomine tri illa officia comprehenduntur, quæ Dei filius sibi a Patre delata persolvit, ut omnis eorum fructus nos secum participes ficeret. Filius enim Dei non solum nominatur, & est revera *Iesus Christus*, hoc est, *Servator*, *Rex*, *Sacerdos*, *Propheta*; sed & nobis ita est, ad nostramque utilitatem atque salutem.

M. Qua ratione Christum filium Dei unicum profiteris, quando qui pii sunt omnes filii Dei vocentur?

A. Quod solus Christus naturalis Dei filius, ejusdemq; sit cum patre substantia. Nos vero cum natura *Adami* veteris filii sumus, gratia tamen benevolentiaq; qua nos per Christum servatorum nostrum prosequitur, filii Dei adoptamur.

M. Quam ob causam Christum Dominum nostrum nuncupamus?

A. Propterea

Mat. 2. 15.

8c 30. 17.

Joan. 1. 12.

34. 8c 1. 4. 10. 14.

Heb. 12. 23.

8c 5. 5.

Rom. 8. 14. 15.

Gal. 4. 4. 5.

Eph. 1. 4. 5.

1 Joan. 3. 1.

A. Propterea quod Angelorum, hominum, rerumque omnium dominatus sit illi à Patre traditus; quodque suo arbitratu, atque potentia regnum Dei cum in cœlo, tunc in terra, moderetur.

M. Num quidnam restat?

A. Hac cogitatione commonefiunt pii omnes, non ad suu n sibi arbitrium vivere licere; verum oppertere eos corporibus simul & animis, in vita pariter atque in morte, totos sese ad Domini sui natum accommodare, ipsique in rebus omnibus obtemperare & fideliter inservire.

M. Quid tum inde?

A. Declaratur quemadmodum naturam humam suscepit, cunctaque perfecerit quæ saluti nostræ opas erant.

M. Eratne ergo necessarium filium Dei hominem esse?

A. Maxime; nam quod homo in Deum nefarie commisit, id hominis etiam suppicio luendum erat atque expiandum: quod onus longe gravissimum solus Jesus Christus, idem Deus & idem homo, suscipere poterat: quin nec potuit aliis mediator inventiri, qui à Deo pacem atque veniam hominibus impetraret, nisi Deus simul & homo Jesus Christus.

M. Quid deinde sequitur?

A. Christum è Spiritu Sancto conceptum, ex Maria Virgine natum esse.

M. Quamobrem vulgari hominum consuetusque naturaliterque generatus non est?

A. Propterea quod per quem peccatorum nostrorum maculæ erant delendæ, eum ab omni omnino peccato integrum conservari parerat. Ob eam igitur ipsam causam castissimus ille Agnus Dei Jesus Christus admirabili Spiritus Sancti virtute, ex incorrupta Virgine Maria purus ab omni peccati labe conceptus atque natus est.

M. Quare Virginis Mariae nomen commemoratur?

C

A. Ut

Mat. 9. 6. &c 10.
1. &c 11. 27, 28,
8c 28. 1.
Lu. 1. 32. 33.
Ez. 1. 20, 21, &c.
Deut. 40. 12, 20.
Mal. 1. 6.
Luc. 9. 23, 24. &c
14. 26, 27.
Heb. 2. 1, 2, &c.

Mat. 18. 17, 19, 20,
21, 23. &c 20. 18,
19.
John. 1. 14. &c
21. 30, 51.
Rom. 5. 14, &c.
1 Cor. 15. 19-21,
22, &c.
Phil. 1. 6, 7, &c.
Heb. 2. 9.
1 Tim. 2. 5.
Heb. 9. 14, 15, 24.
1 Pet. 2. 21, 22.
John. 1. 29, 30.
Heb. 4. 15, et 9.
14.
Mat. 1. 23,
Eze. 31, 32.

Gen. 22. 18.
Isa. 11. 1.
Mat. 1. 1, etc.
22. 42.
Rom. 1. 3.

A. Ut agnoscamus Christum esse verum illud semen Abrahæ atque Davidis, de quo propheta oraculis instinctu divino editis, prænunciarunt atque præmonuerunt; ex Abraham enim & Davidis stripe *Maria* virgo directo est ordine procreata.

M. Reliqua, ut instituisti, deinceps persequere.

A. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus est.

M. Verum cur symbolum Christi, vita silentio prærita, protinus ab eis oītu ad mortem transit?

ffā. 53.
Act. 13. 23. 37.
etc.

A. Quod in symbolo summa solum redēptionis nostræ capita memorentur, quæque illi adeo sunt peculiaria, ut illius vim omnem in se inclusam teneant.

M. Mortis ejus rationem paulo ad huc aperiens explicato.

Mat. 16. 4. 15. et
27. totum.
Mat. 14. 4. 5. etc.
et 23. totum.
Luc. 23. 47. etc.
et 23. totum.
Joan. 18. 8. 19.
totum.

A. A discipulo suo *Juda*, qui corruptus pretioque conductus ad id fuerat, est perfidiose proditus; à reliquis discipulis desertus, à *Petro* denegatus, ejus ratusque; à *Judæis*, falsis criminibus objectis, malitiose accusatus, à *Pontio Pilato*, Romano Præside, condemnatus est, pugnis lorisque cæsus; contextis spinis coronatus; toga purpurea induitus; aliisque multis modis indigressimque crudelissimeque tractatus est & ludificatus; tandemque cruce cervicibus impo- sita, extra urbem in locum qui *Calvaria* appellatur, ad supplicium tractus est, ubi medium inter duos latrones ignominiosissimeque cruci suffixerunt; in qua summo cruciatus confectus, crudelissimam probrofissimamque mortem oppetiit, animi interim dolores quavis morte acerbiores perpessus.

M. Suane voluntate, an vi coactus ista sustinuit Christus?

Matth. 26. 37.
38. 39. 41. 43.
et 20. 28.
Mat. 10. 40.

A. Tametsi probrofia hæc sævissimaque mors humæ suæ naturæ maxime terribilis erat, voluntati tamen

namen Patris sui, qui isti ipsum morti addixerat, ^{Joan. 10. 16.}
totum se permisit; itaque contumeliosa illa in se ^{19. 18.}
probra, tormenta, mortemque atrociissimam sponte ^{Phil. 2. 8. 6.}
& patientissime pertulit; tum Patri obtemperans, ^{Luc. 23. 34.}
tum veniam iis, a quibus est in crucem actus, a Deo
precatus.

M. *Quamobrem voluit Deus innocentissimum Fili-
um suum tam ignominioso truculentoque genere mortis
affici?*

A. Christus Deo Patri pro nobis se obligavit atq;
Ispespondit: quicquid ergo nos debemus aut era-
mus commeriti, id omne sibi præstandum, sol-
vendum & dependendum Christus in se recepit. Et
proinde ipse, tametsi maxime innoxius, pro nobis
nocentissimus fuit. Deusque Pater, onus illi nostrum
imponens, summa juris judiciique severitate in eum
animadvevit, ut nobis ipsius causa summam miseri-
cordiam impertiretur.

M. *Summam igitur beneficiorum illorum, quæ ex
Christi morte capimus, mihi explicato.*

A. Christus, quemadmodum ante attigi, nostro
nomine locoque, Deo Patri satisdedit, se pro nostris
peccatis ipsi esse satisfactum; se ipsius iram in nos ^{Rom. 5. 8, 10, 11.}
ob contumaciam nostram conceptam suavissimo ^{2 Cor. 5. 18, 19.}
obedientiæ suæ sacrificio placaturum, nosque in ^{20. 21.}
gratiam cum Deo restituturum esse. Atque ita ^{Eph. 2. 12, 13, 14.}
Christus innocentissimus ille Dei Agnus vinculis ^{17. &c.}
constrictus est, ut nocentes nos, qui Satanae, morti ^{Heb. 7. 22. 17.}
& damnationi eramus emancipati, in libertatem ^{8. 9. 12. 14. &c.}
vindicaret; Christus, qui extra omnem omnino ^{10. 12, 14, 17. &c.}
culpam erat, accusatus condemnatusque fuit, judicis
terrestris sententia, ut nos qui culpa tenebamur ma-
xime, damnationeque eramus dignissimi, pro cœle-
sti tribunal absolveret; Christus pretioso sanguine ^{Rom. 8. 1, 2, 3, 7.}
suo pro nobis fuso peccatorum nostrorum maculas ^{34.}
sordesque eluit atque delevit; Christus postremo ^{Col. 1. 13, 14, 15.}
contumeliis

Psal. 51. 7.
 Heb. 10. 14.
 1. John. 2. 7.
 Apoc. 1. 5.
 1. Pet. 2. 21, 22.
 &c.
 Rom. 4. 7, 8.
 Col. 2. 13, 14.
 Heb. 10. 17.
 Rom. 5. 1, 3.

contumeliis quibus est inameritissime vexatus, acerbissimaque atque ignominiosissima morte qua est affectus, nos à pœna, ignominia, morteque sempiterna, quæ nostris sceleribus eramus maxime commeriti, liberavit: adeoque peccata omnia nostra oblivione sepulta, & procul à Dei conspectu per Christum amota sunt. Atque ita miserarium omnium nostrarum, in quas vel origine per Adamum vel postea propriis nostris peccatis incidimus, Christi perpessio medicina est atque remedium, modo fiduciam omnemque spem in illo collocemus, amoreque illum amplexamur.

M. *Morte tamen corporis, quæ pœna peccato debita pars aliqua est, nos nihilominus mulctamus.*

Luc. 23. 43.
 1 Cor. 15. 12.
 21. 34. 35.
 1 Thes. 4. 13, 14.
 Phil. 1. 20. 23.
 Apoc. 14. 13.

A. Corporis mors, quæ sine Christo atrium inferorum fuerat, jam per Christum omnibus illi fidentibus janua aditusque in cœlum est effecta; quemadmodum & Christus ipse per mortem suum est regnum ingressus: ita ut mors, quæ antea peccati pœna erat, jam per Christum in maximo sit lucro ponenda.

M. *Ecquem alium nobis militatis fructum præbet mors Christi?*

Eph. 5. 2, 6.
 2 Pet. 3. 21.
 1 Cor. 15. 1, 10.

A. Christi supplicium & mors non solum ærumnarum nostrarum, ut ante dixi, salutare medicamentum; sed & exemplar etiam est nobis ad imitandum.

M. *Idem istud planius expone.*

John. 13. 15, &c.
 1 John 2. 6.

A. Debemus & nos ad exemplum Christi voluntati Dei cœlestis nostri Patris obedire, injuriasque omnes nobis ab aliis illatas patienter accipere; vitiosos carnis appetitus cruci suffigere, peccatisque omnibus quasi mortuos sepultosque esse, ita ut post-hac nihil mali admittamur: idque exemplo Christi, qui propter peccatum in crucem sublatus, mortuus & sepultus est. Et revera depravatae affectio-nes

nes (quæ alioquin indomitæ sunt) in iis qui Christo per fidem adhærent, ita virtute mortis ejus quasi cruci suffiguntur, illarumque incendia ipsius sanguine ita restinguuntur, ut spiritu multo obsequenter reddantur. Atque ita virtute mortis ejus ad ea præstanta confirmamur, ad quæ vitæ mortisque ejus exemplis excitamur.

Rom. 6, 2, 4, 7
1 Cor. 11, 8cc
Gal. 2, 20, 3c 5, 24
Col. 2, 20, 3c

M. *Annon & de nostro etiam in Christum officio commonemur?*

Rom. 14, 7, 8
1 Cor. 6, 20
2 Cor. 5, 19
1 Thes. 5, 10

A. Commonemur profecto non in nostra nos esse potestate, ut quæcumque velimus nostro arbitratu faciamus; verum Christi, qui nos tam magno redemit, nos totos esse; illius voluntati parere; ad illius nos nutum accomodare oportere: Christum, qui nos adhuc hostes amore tanto prior amplexus est, ut redamemus, maxime nos esse obligatos: patrissimos etiam esse debere, Christo, qui ita se nobis totum dedit, omnia nostra nosque adeo ipsos totos vicissim reddere: Christi causa non omnia solum mundana commoda hū jusque vitæ voluptates negligere, sed & vitam adeo ipsam deserere potius quam Christum amittamus, nostrumque erga ipsum officium pietatemque non præstemus. Beata est enim censenda mors, quæ mortalis vitæ conditioni debita, Christi maxime gratia opportita est; gratia, dico, Christi, qui sua sponte vitam profudit, morteque pro nobis occubuit, quique vitæ autor mortuos nos a morte revocatos & vult & potest immortalitate donare.

Rom. 5, 8, 10

Mat. 10, 37, 38
16, 25
Luc. 9, 22, 24; 26
26, 14, 26

M. *Quare adjungis, Eum fuisse etiam sepulatum?*

Mat. 16, 25
Mat. 8, 35, 8cc

A. Corpus exanime sepultura est affectum, ut omnes ejus mortem exploratam magis per nitusque cognitani haberent: nam si redivivus subito extisset, mors ejus in quæstionem a multis dubitatemque adducta, scrupulusque hominibus fuisse injectus.

Mat. 12, 4, 8c 29,
59, 60 8cc
1 Cor. 25, 14

M. *Ejus ad inferos descensus quam habet sententiam?*
 1 Pet. 8, 18, 16

A. Quod Christus, ut corpore in terræ viscera, ita anima à corpore separata ad inferos descendit; pariterque mortis ejus vis ad mortuos, inferosque adeo ipsos usque eo permanavit, ut & animæ incendulorum, tristissimæ, ipsorumque incredulitati maxime dubitæ, condemnationis sensum perciperent; ipseque Satanas inferorum princeps tyranus suæ & tenebrarum potentiam omnem afflictam, profligatam & ruina oppressam esse animadvertebat: è contraria vero parte, mortui, qui vivi Christo confidebant, redempcionis suæ opus jam perfectam esse perspicerent, ejusque vim & effectum sentientes, dulcissimo perpetuoque solatio fruerentur.

M. *Reliqua nunc persequamur.*

A. *Tertio dei resurrexit à mortuis.*

M. *Satisne ergo effectum non erat, quod Christi morte nobis culpa liberatis venia data sit?*

A. Id sat non fuisse constabit, si vel ipsius vel nostram conditionem nobiscum reputemus: Nam si in vitam non rediisser, nequaquam Dei filius fuisset habitus; neque nos morte eripere potuisset: At à mortuis ad vitam sempiternam excitatus, & divinitatis suæ vim ostendit, pariterque peccati se, & mortis, atque ipsius etiam Diaboli domitorem esse comprobavit.

M. *Quæ adipiscimur commoda ex eo, quod Christus redivivus fuit?*

A. Plurima, maximaque. Etenim illinc desiderium nobis facultasque, atque adjumenta ad vitam cum virtute pietateque degendam suppeditantur: illinc nos Christus justitia, quæ nobis antea defuit, imbuat. Et Christus à mortuis ad vitam exurgens, vitæ nobis autor existit: illinc enim spes nobis ostenditur,

1 Cor. 15, 54, 55

2 Cor.

Heb. 2, 14, 15

John 5, 15, 8, &c.

1 Cor. 2, 5, 2, 6

Rom. 14, 8, 9

1 Cor. 11, 13, 14, 29

2 Cor. 11, 13, 14, 29

3 Cor. 11, 13, 14, 29

Eph. 1, 20 &c.

Phil. 2, 9, &c.

Rom. 14, 6, 4, 9,

10, &c. 8, 1, 1, 29

&c.

1 Cor. 15, 26

14, &c.

Eph. 1, 20 &c.

Phil. 2, 9, &c.

Gal. 2, 19, 26,

Rom. 4, 25, &c. 13

&c. &c. 6, 1

9, 11, 17, &c.

1 Cor. 15, 20, &c.

1 Thes. 4, 14, 20

ostenditur, fore aliquando tempus, cum & mortalia corpora nostra a morte ad vitam reducentur; quod Christus nos resurrectionis virtutem suam fecit ^{Col. 1. 18.} ^{2 Tim. 2. 11, 12.} participes. Fieri enim omnino non posset, ut Christus caput nostrum reviviscens, nos sui corporis membra morte in nihilum recidere funditusque interiori patiatur.

M. Perge.

A. Sicuti sacræ literæ declarant, Christum properiter justitiam nostram excitatum fuisse, ita nos eriam docent, ut Christi exemplo de mortiferis peccatorum operibus exurgentibus, justitiae posthac atque sanctitati vivamus, ad quod præstandum virtute potentiaque gloriæ resurrectionis suæ nos Christus corroborat.

M. *Quid in fidei confessione deinde sequitur?*

A. Ascendit ad cælum, sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis.

M. *Hoc quemadmodum sit accipiendum expone.*

A. Planissime, quod Christus corpore ascendit in cælum, in quo antea corpore non aderat, quodque è terra, in qua prius corpore præsens fuerat, discessit.

M. *Annon ergo nobiscum amplius in terris adest?*

A. Præmonuit ipse Apostolos suos, non semper se cum illis præsentem futurum, quod de corpore eius præsentia est intelligendum. Divina enim natura sua qua universa compleat, tum in cœlo semper aderat, tum eadem & Spiritus sui virtute, præsens Ecclesiæ suæ in terris perpetuo adest & adfuturus est, usque eo dum mundana omnia ad exitum perveniant.

M. *Minime ergo deserti sumus ab auxilio defensione Christi, tametsi corpore præsentem illum non habemus?*

^{Col. 1. 18.}
^{2 Tim. 2. 11, 12.}

^{Rom. 5. 4. &c.}
^{9. 10.}
^{Col. 3. 1, 2, &c.}
^{Eph. 5. 23, &c.}

^{Mat. 16. 19.}
^{Luc. 24. 51.}
^{Act. 19. 10, &c.}

^{Joan 21. 8.}
^{&c. 6, 10-26; 21. &c.}
^{20. 17.}
^{Joan 12. 8.}

^{Joan 7. 15}
^{Mat. 18. 28.}
^{&c. 28. 20.}
^{Joan 14. 8, 16.}
^{Rom. 2. 28.}

Mat. 28. 19.
John 16. 17^{is} 2.
etc.
Eph. 1. 20. &c.
4. 8. etc.
Psa. 2. 9, 10.
Col. 1. 18.
Apoc. 11. 15.
Rom. 5. 5. & 8.
4. 5, 9. etc.

Phil. 2. 9. 9. etc.
John 17. 15.
Eph. 1. 20.

A. Nequaquam. Christus enim Patri ad dextram assidens, potestate, sapientia, providentiaque sua mundum regit & moderatur; movet, gubernat, temperat universa: sacrum etiam Spiritum suum, ut maximum charitatis in nos suæ pignus, de cœlo, ut est pollicitus, in animos nostros dimitit; cujus sui Spiritus clarissimo lumine mentes nostras tenebris cæcisque nubibus circumfusas illustrat; ab animis etiam nostris ægritudinem repellit, consolat, que nos levat atque sustentat, eadem præstitutus, quoad hic mundus exitum habebit.

M. Nunc etiam dico, quid præcipue de Christi ascensu, sessioneque a dextra Patris consideres, quod quidem ad Christum ipsum proprie pertineat?

A. Aequum fuerat, ut Christus, qui ab altissimo decoris & amplitudinis loco ad infimum servi gradum, dedecusque condemnationis & ignominiosæ mortis sese demiserat, ad illustrissimum yicissim honorem, ad celsissimamq; dignitatis sedem ascenderet, & in antiquum statum restitueretur: ut contemptio videlicet illataque ipsi proba, gloria, & maiestate, quasi paria paribus, compensarentur.

M. Nobis vero Christi in cælum ascensus, sessioneque a Patris dextra, quam adfert utilitatem?

A. Principio, Christus, ut hominum gratia è cœlo in terram, tanquam ad exultandum, venit, ita & in cœlum patrimonium suum hominum vice ascendit; viam qua nobis sit ingrediendum in cœlum muniens, cælique portas nobis prius ob peccatum occlusas reserans. Porro, præsens coram Deo, nosque illi commendans, & veniam nobis, ab illo petens, causæ nostræ patrocinium suscipit, quo defensore causam nunquam amitteremus.

M. Verum qua ratione ascensus Christi in cœlum imitatores esse possumus?

A. Suspicere in posterum, mentisque & animi aciem

John 14. 2. 3. etc.

John. 16. 16.

Rom. 8. 4.

Heb. 7. 25. 9. 24.

3. John. 2. 1.

aciem in cœlum, ubi Christus patri dexter assider, ^{Cor. 54. 47. 48.}
 intendere debemus: cogitationes omnes & curas ^{8cc.}
^{Col. 3. 1. 2. 8cc.} nostras in rebus divinis, cœlestibus, sempiternis,
 non in humanis, terrenis atque fragilibus defigen-
 tes.

M. *Ecquid Præterea?*

A. Commonemur etiam, ut Christo Domino, ^{16. 1. 11. 8cc.}
 cœli jam imperium tenenti, non mundano ritu aut ^{16. 17. 8cc.}
 turilibus commentis humanis honorem habeamus; ^{Mat. 5. 8 & cc.}
 sed ut divino planeque spirituali cultu, qui & nobis ^{Joan 4. 20.}
 qui tribuimus, & illi cui tribuiur, potissimum con- ^{8cc. 14.}
 veniat, eum pie sancteque veneremur.

M. *Nunc te volo, quæ de supremo judicio mundique*
exitu didiceris, mibi breviter enarrare.

A. Christus cum illustrissimæ dignitatis splen-
 dore, magnificentiaque præcellentissima amplitu-
 dine in cœli nubibus adveniet, cinctus septusque ^{Mar. 24. 19. 30.}
 copiis & corona cœlestium stipatorum; & ad terri- ^{3. 1. 8cc. 5. 31. 2. 32. 8cc.}
 bilis buccinæ signum clangoremq; forniadolosum, ^{1 Cor. 15. 52. 8cc.}
 mortales universi, qui ab ortu mundi ad illud usq; ^{1 Thes. 4. 16. 8cc.}
 tempus ex hac vita migrarunt, tum animis tum ^{2. Pet. 3. 10. 8cc.}
 corporibus integri reviviscent, & pro Christi tribu- ^{Rom. 4. 10. 13.}
 nali judicandi adducentur, unusquisque de factis ^{1 Cor. 4. 4. 5.}
 suis rationem redditurus, quæ æquissimus atque ^{2. Cor. 5. 10. 12.}
 acerrimus judex ad suminæ veritatis regulam ex-
 quiret.

M. *At cum natura mortem omnibus certo proposu-
 it, quomodo in fidei confessione victuros tum esse ali-
 quos affiras?*

A. Divus Paulus declarat eos qui eo tempore in ^{1 Cor. 1. 31.}
 vita commorabuntur, repentina mutatione reno- ^{1 Thes. 4. 17.}
 vandos, & omni corruptione corporibus abstensa ^{1 Cor. 15. 53. 8cc.}
 remotaque mortalitate immortales eos exoritores
 esse; & ista ipsis communatio mortis est futura lo-
 co, quod mortalis vitæ occasus vitæ fiet ortus im-
 mortalitatis.

M. *Num*

34 Tertia pars symboli. Fides in Spiritu. sanct.

M. Num igitur pios metu perterritos memoriam illius diei perhorrescere debere, aut eam ipsis pertimescendam & fugiendam esse putas?

Rom.8.1.15.
23.38.39
1Cor.1.7
Phil.3.10.
Tit.2.13.

2 Pet. 8. 12.

Mat. 38.19.
1 Joan. 5.7.
Joan 14. 26. &c
15.26. &c 16.7.
8.20. 22.
Act.5.3.4.

Rom.1.4. 15.16
1 Thes.3.13
Tit.3.5
1 Pet.1.2.

Joan.3.5.6
Tit.3.5.

Rom.8.15.23.
Gal.4.5.6
1Cor.12.28.5.3
Phil.1.13.14.

A. Nequaquam, quin etiam illius expectatio piorum animos ad spem optimam erigit, solatioque maximo permulcat. Is enim sententiam pronunciat, qui nostro loco sententia judicis est condemnatus, ne nos in severum Dei judicium vocati convincamur, sed indemnati judicio liberemur.

M. Quando igitur de Deo Patre creato e, filioque ejus Iesu Christo liberatore, hactenus sit dictum; duabus ipsis Christianæ professionis partibus ad exitum jam perductis, tertia nunc, quid videlicet de Spiritu sancto credas, est decideranda.

A. Eum tertiam esse sacrosanctæ Trinitatis personam profiteor, à Patre & Filio ex omni aeternitate procedentem, utrique parem, atque e iusdem omnino substantiæ, simulque cum utroque venerandum & implorandum.

M. Sanctus quare vocatur?

A. Non solum propter suam ipsius sanctimoniam quæ est omnino maxima, verum etiam quod electos à Deo & Christi membra sanctitate imbuat; quanobrem sacra Scriptura ipsum sanctificationis Spiritum nuncupat.

M. Quibus in rebus sanctificationem hanc sitam esse putas?

A. Principio, ejus virtute divinitus renascimur; hoc est enim quod Christus dixit, Necessarium esse, ut ex aqua & spiritu de integro nascamur. Ejus etiam numine affilii, Dei Patris filii adoptione instituimur; ex quo sit, ut *Spiritus adoptionis* meritissime nominetur; qui electionem etiam nostram quasi consignat in animis nostris, nobis confirmans atque persuadens, divina beneficia universa nostra per Christum fieri.

M. Presequere.

M. Prosequere.

A. *Spiritus sanctus cœlestia mysteria animis nostris interpretando explanat, mentiumque nostrum oculis, ut illorum intelligentiam capere possint, lumina prætert: ad ipsius porro arbitrium peccatis venia vel tribuitur, vel negatur; ejus virtute naturæ vitiositas comprimitur & edomitatur, perversisque appetitus frænantur atque franguntur, animique ad studium pietatis concitantur: ipsius arbitratu varia beneficia divinitus in pios conferuntur.*

M. *Ecquid habes prætereæ quod de hac re dicas?*

A. *Inter vitæ hujus multiplicita diversaque malorum, sollicitudinum & calamitatum genera, piorum dolores & moerores (quorum in hoc mundo conditio plerumque miserrima, luctusque vix aliqui consolabilis esse solet) Spiritus sanctus occulte consolando fiduciamque afferendo minuit, levat atque mollit; & ex eo *paracletus*, hoc est, consolator, vere proprieque nominatur. Postremo, Spiritus sancti potentia mortalia nostra corpora à mortuis excitata ad vitam revocabuntur. Summa autem Quantacunque nobis bona Deus per Christum largitur, ea universa Spiritus sancti efficientia, cognoscimus, percipimus, comprehendimus. Tantorum igitur datori beneficiorum meritissime confidimus & spem in eo reponimus, ipsumque veneramur, atque opem ab illo petimus.*

M. *Reliqua est pars quarta, de sancta Ecclesia Catholicæ, de qua sententiam tuam jam intelligere cupio?*

A. *Summatim dici potest, Ecclesiam esse corpus Christi.*

M. *Verum marginis hoc perspicue p' uniusque verbis dico.*

A. *Ecclesia est corpus reipublicæ Christianæ, hoc*

John. 14. 17
26. &c. 16. 13
1Cor. 2. 10. 12
13. 15
Eph 1. 17
Rom. 8. 5. 9. &c.
Joh. 20. 22. 23
Act. 2. 4. 17. 8c.
1Cor. 12. 4. 7. 8c.

Joh. 14. 16. 18. &c.
13. 26. &c. 16. 17. &c.
Rom. 8. 11.
1Cor. 2. 4. 7. 8c.
11. 13.

Symboli part 4.

1Cor. 12. 27
Eph. 1. 22. 23
Col. 1. 18. 24

Rom.12:5. &c.
1Cor.12.12-13.
20:26.
Eph.1:4-5. &c. 3
9: 33.
Mat.23, 34.

hoc est, universa multitudo consociatioque piorum orarium, quos Deus per Christum ad vitam sempiternam ex omni aeternitate designavit.

M. *Quam ob causam hunc articulum Symbolo addi-
tuu esse putas?*

A. *Quoniam quidem non solum nequicquam Christus mortem oppetiisset, si non existeret Ecclesia; sed etiam quæ hactenus dicta sunt universa supervacanea forent & ad nihilum recasura.*

M. *Quamobrem?*

A. *A principio ad hunc usque locum salutis causas recensuimus, radicesque ipsas consideramus; nominatim vero quod, Deus nos propter Christi meritum diligit & benevolentia complectatur: praeterea, quod hujus gratiæ, in quam cum Deo reconciliata sumus, efficitate Spiritus Sancti participes reddamur: Verum ista hunc unicum habent exitum, ut instituatur Ecclesia, hoc est, concilium fidelium in quos divina hæc munera conferantur.*

M. *Quare hanc Ecclesiam vocas sanctam?*

A. *Ut hac nota ab ampla incredulorum turba internoscatur. Quoscumque enim de legit Deus, eosdem pietate morumque integritate inbuit.*

M. *Ista quam Ecclesiæ assignas sanctitas, estne jam in omni genere perfecte absoluta?*

A. *Nondum: Quamdiu enim mortali hic conditione vivitur, ea est humanæ naturæ infirmitas, ut parum validis viribus simus ad omnem usque quaque culpam effugiendam. Proinde Ecclesiæ sanctimonia non est adhuc plene cumulateque perfecta, veruntatem probe instituta. Sed quando cum Christo, a quo nitorem & splendorem omnem obtinet, penitus copulata fuerit; jam tandem innocentia, & sanctitudine omnibus suis numeris plane expleta, ut vestitu quodam candidissimo nitidissimo moque exornabitur.*

M. *Ecclesiam*

M. *Ecclesiam cur appellas Catholicam?*

A. Idem valet, atque si universalem vocarem. *Hæc namque multitudo & conventus piorum non habet definitam aliquam regionem aut tempus cuius terminis septus temeatur: verum piorum, qui à mundii fabricatione omnibus locis atque temporibus vixerunt, vivuntque, aut vixi sunt numerum integrum comprehendit; ut unum sit Ecclesiæ corpus, sicut unus est Christus corporis illius unicum capit.*

M. *Nunc te explicare volo, quamobrem sanctæ Ecclesiæ Catholicæ continuo subjungas, nos credere sanctorum communionem?*

A. Cum ubique terrarum & gentium, omnibusque temporibus & sæculis habeat Deus, qui pie ipsum sancteque colant, universi illi, quamvis inter vallis locorum & temporum longe dijuncti, unius tamen ejusdemque corporis (cujus est Christus caput) partes sunt, summa inter se coniunctione devinctæ: tanta est sanctis hominibus & cum Deo & inter se communio. Namque Spiritus, fidei, sanctorum mysteriorum, precationum, condonationis trinimum, beatitudinisque sempiternæ, atque aetæ universorum divinorum donerum (quibus Ecclesia per Christum fruitur) communicatione sunt inter se quam maxime conjuncti. Charitate præterea amicitiaque nos simulata, sed concordi, sese mutuo complectuntur. Quoniam vero ista piorum communias in sensum intelligentiamque humanam, perinde atque aliæ coniunctiones, consociationesque hominum, non cadit, jure hic inter ea quæ creduntur locum haber.

M. *Hæc quam commemoras Ecclesia, conspicuane tis an non conspicua?*

A. In hac fidei confessione præcipue tractatur de cetero illorum, quos Deus occulto arbitrio sibi per

Mat. 18. 19.
Act. 2. 1, 10, 8cc.
1 Cor. 12. 12, 13, 24.
Ecc.
Eph. 1. 22, 23, 24
2. 12, 13, 8cc.
et 4. 4, 5, 8cc. 15.
Col. 1. 18.

1 Cor. 12. 12, 28cc.
32, 8cc. 26, 8cc.
Eph. 4. 3, 4, 15.
16, 1, 25.
Col. 1. 18. et ss.

Mat. 22. 39.
John. 13. 34, 35.
Rom. 12. 5.
1 Cor. 10. 24.
1 Cor. 3. 4, 8cc.
1 Cor. 11. 28, 29.
Gen. 4. 2.
Phil. 2. 14, 2, 6cc.

Rom. 1. 29, 30.
316

Eph. 1. 4, 5, 22.
129

Col. 3. 3, 12.

per Christum delegit; quæ Ecclesia neque in conspectum cadit, neque ejus ostendi indicia semper possunt. Est tamen aspectabilis quædam, quæque cerni possit Ecclesia Dei, cujus nobis notiones atque insignia palam profert & proponit.

M. Quænam ea sunt?

Mat. 55. 10. 11.
Iac. 14. 47.
John. 14. 11. 14.
Eccl. 15. 1. 6.
Eccl. 16. 23.
Rom. 10. 8. 9.
2 Cor. 1. 20. 21,
22. 23.
Mat. 18. 16. 17,
29. 30. Eccl. 28. 19.

A. Ubiunque gentium Evangelium Christi Servatoris pure declaratur, Deo, Christi nomine processus vere adhibentur, sacra mysteria recte celebrantur, disciplinaque Ecclesiastica rite exercetur, ille Christianorum hominum cœtus ibi congregatus est aspectabilis Christi Ecclesia.

M. Suntne igitur universi, qui in hanc spectabilem Ecclesiam convenienti, numero destinatorum ad vitam sempiternam accensendi?

A. Hypocritæ nonnulli specie quadam assimilatæ sanctitatis in hunc sese conventum insinuant, qui tamen longissime absunt à veris Ecclesiæ membris. Quænam, quoniam ubiunque verbum Dei veri explicatur, & sacra mysteria sancte celebrantur, ibi semper sunt aliqui saluti per Christum destinati, universam illam frequentiam Ecclesiam Dei esse interpretamur; cum & Christus ipse duobus tribusve qui ipsius nomine convenerint, præsentem sese adfuturum spadeat.

Mat. 13. 19:
Ecc. 25. 47. Ecc.
Mat. 55. 0. 11.
Mat. 28. 19.
Eccl. ut supra.

Mat. 18. 19. 20.

M. Quare Ecclesiæ remissionem peccatorum subiicit?

A. Principio, quod clavis, quibus cœlum tum clauditur, tum aperitur, hoc est, jus illud obligandi & solvendi, reservandi & condonandi crimina, quod est in administratione divini verbi positum, Christi munere donatum, & commissum Ecclesiæ potestati in ipsa proprie resideat. Deinde, quod nullus condonationem criminum impetrare possit, nisi qui Ecclesiæ, quæ est corpus Christi, pars vere fuerit, qui que communem Ecclesiasticæ societatis conjuncti-

onem

oam diligenter, integre, pieque, continenter etiam sic ad extremum servat & defendit.

M. *Ab Ecclesia igitur alienis non superest spes ultra salutis?*

A. Extra Ecclesiæ limen omnia sunt damnationi, morti atque exitio obnoxia. Membra enim distracta divulsaque à capite atque corpore, omni spe vitæ orbata sunt.

M. *Vocabulum remissionis quam significationem habet?*

A. Quod videlicet à Deo impetrant fideles, ut peccata fibi ignoscant; Deus enim Christi gratia qui pro peccatis satisfecit, omnibus ipsis fidentibus gratuitam dat criminum veniam, & ex damnatione atque iudicio eruptis commeritam pœnam remitit.

M. *Ad promerendam ergo de Deo peccatorum impunitatem, nonne benefactis nostris ipsis satisfieri posse putas?*

A. Unus omnino Christus cruciatus & morte sua, quibus est affectus, supplicium nostris maleficiis constitutum luit atque persolvit; simulque Deo, nostro nomine, satisfecit. Solus igitur Christus adiutum nobis ad divinam clementiam patefacit. Penes nos summo hoc munere sola ipsis bonitate beneficentiaque gratis donatos, nihil est omnino quod ipsis invicem mercedis remunerationis loco vel deferamus vel referamus.

M. *Nilne ergo prorsus superest à nobis praestandum, ut criminum condonationem consequamur?*

A. Deus nocentibus se crimina condonaturum pollicetur, modo pœnitendo errorem corrigant atque deponant, mentesque à vitæ nequitia revocent ad ipsius obsequium. Quamobrem pœnitentia correctioque vitæ nobis est necessaria, ut peccatorum impunitatem evitemus.

M. *Pœnitentia quas partes complectitur?*

A. Crimina

psal. 32. 1, 2.
Joan. 3. 16, 17.
Act. 13, 38, 39.
2 Cor. 2, 11.
Rom. 3, 24, 25.
28.
Eph. 1, 7.
Col. 1, 13, 14.

ut supra 2 Cor. 11.
55. 4, 5.
Rom. 4, 8, 10.
Gal. 2, 6.
Col. 1, 20, 21.
Heb. 9, 14, 25.
2 Tim. 1, 9, 10.

Jer. 14, 8, 80.
Ezek. 8, 21, 30, 31.
32. & 33, 40, 41.
Mat. 4, 17.
Luc. 5, 32.

Psal. 32. 3, 4, 5, etc.
 31. 3, 4.
 Prov. 28. 13.
 Lyc. 15. 18, 21.
 1. Joan. 1. 8, 9.
 Psal. 6, 6, 7, etc. 3.
 9, 10. etc. 38. 3, 4.
 etc. 18, etc. 17, 11.
 etc. 1. 31. 17.
 2. Cor. 1. 3.
 2. Cor. 7. 9, 10,
 11, etc.
 Mat. 27. 53, 5.
 2. Cor. 7. 6, 7, 8.
 Lyc. 7. 38, 47, etc.
 etc. 15. 18, 20, 21.
 etc. 18. 13, 14. etc.
 35. 43, 43. etc.
 24, 47.
 Acta 2. 37, 38, 4, etc.
 3. 12, etc. 16. 30.
 31. Tim. 1. 15, 3.
 29.

A. Crimina nos primum nostra agnoscere considerique coram Deo oportet, acerbissimo etiam animi dolore angi p. doloreque affaici, quod illius manifestem offendimus: peccati præterea odium instantium suscipere, illudque detestari atque execrari oportet. Hic dolor à quibusdam *contritio* nominatur.

M. Ecquid amplius?

A. Ne ex doloris magnitudine desperatio animos nostros occupet, fides eos consolatione sua sustentat, quæ veniæ à Deo peccatis nostris per Christum Servatorem impetrandæ bonam certamque spem ostendit. Atque istuc est, quod *peccatorum remissionem* nos credere testificemur.

M. An in tantam formidinem atque in has angustias adductus homo se ipse eripere valet?

A. Nequaquam; solus namque Deus hominem ab omni spe derelictum corroborat, prostratum & jacentem excitat & in spem salutis restituit; cuius solius virtute peccator ad eam quam memoravi fiduciam, sensumque atque cogitationem revocatur.

M. Reliqui Symboli jam recense.

A. Credo resurrectionem carnis & vitam æternam.

M. De istis per pauca ciscitabor, quod quedam de illis, cum de supremo iudicio ageres, supra dixeris. Quorsum demum haec aut quamobrem creduntur?

A. Quavis humanas animas indissolubiles & æternas esse persuasum sit, mentes tamen nobis omnino conciderent, si existimaremus corpora nostra morte in nihilum interititia: ex alterius enim nostri partis desiderio laborantes, perfecto gaudio atque immortalitate nullo unquam tempore plene potiremus. Proinde nobis certo persuademus, non animas tantum nostras, cum hanc vitam deserimus, à corpori uia consociatione solutas, sinceras atque

Psal. 23. 3, 8c. 30.
 19, 2c. 51. 7, 13.
 10, 11, 12, &c. 80.
 8, 7, 18. 2c.
 Act. 11. 18.
 2. Cor. 1. 3, 4.
 2. Thess. 2. 16, 17c.
 2. Tim. 2. 25.
 Mat. 22. 30. 2c.
 John. 1. 1. 2, 25.
 Mat. 22. 30. 3c.
 John. 1. 1. 25, 26.
 etc.

2. Cor. 15. docemus

illis, cum de supremo iudicio ageres, supra dixeris.

2. Cor. 15. docemus

23, 45.

que incorruptus sursum continuo in cœlum ad Christum terri; sed corpora etiam nostra omni liberata corruptione, & in feliciorem vitæ condititionem revocata, cum animis iterum suis socianda, & ipsis corporis Christi splendida futura: atque ita ad perfectam beatitudinis absolutionem integri per-
veniemus, immortali vita sempiternaq; felicitate in perpetuum pefruentes.

M. Mortem ego corporis piis pertimescendam non esse putas?

A. Certe præceptor. Est er. iti nobis persuasissimum, non esse mortem rerum deletricem; quæ omnia omnino perdit ac perimit; verum ducem nobis in cœlum esse, quæ cursum nostrum ad placidam, quietam, felicem perretuanque vitam dirigit.

M. Cum vero Symbo'l, hoc est, summæ fidei Christiana, declarationem jam absolveris; narrá mibi, quem fructum ex ista fide percipimus.

A. Ex ea justitia in conspectu Dei consequimur, quæ vitæ sempiternæ hæreditatem adimus.

M. Nonne igitur sanctitas quam divino nomini trahimus, vitæq; inter homines honestas & innocentia nos Deo integros exhibet?

A. Istuc antea sub legis explicatione aliisque item locis breviter attigi. Summa autem, Si ex legum divinarum præscripto vitam quis sancte agere omnino posset, jure ille bonorum operum ratione justus haberetur: sed quia ab illa perfectione nostra omnium vita longissime aberrat, scelerumque nostrorum conscientia convicti animis succumbimus; aliam sequi rationem, viam indagare aliam debemus, qua in gratiam cum Deo reducamur, quam nostris in ipsum promeritis.

M. Quanam ea est?

A. Unum perfugium reliquum est divina per Christum clementia, qua nullum omnino ad opera nostra

Rom. 8, 18.
1 Cor. 15, 42, &c.
53, &c.
Phil. 3, 12
2 Cor. 5, 1, 2
1 Thes. 4, 13, 14
&c.

Ue. supra &c.
Luc. 1, 3.
Jean. 3, 1, &c.
Phil. 3, 23, &c.
Ap. 14, 13

Rom. 3, 21, 23
&c
Gal. 2, 16

Rom. 7, 14, 15
& 8, 5, &c 10, 5-
11, 6.
Gal. 2, 16, &c 3, 10
&c

Luc. 18. 11, 12.
13. 14.
Rom. 3. 24, &c.
2c. 4. 4. &c. 3. 16.
Eph. 2. 4, 5.
2 Tim. 1. 9.
Tit. 3. 4, 5.

nostra meritave respectum habens, gratuita nos propter Christum charitate amplectitur; non criminum modo nostrorum veniam, sed & justitiam Christi, per fidem in ipsum, ita nobis tribuens, ut per eam, haud aliter, ac si nostra esset, gratiosit apud ipsum simus. Dei igitur in Christo misericordiae universam nostram justitiam acceptam referri oportet.

M. Quomodo rem sic se babere cognoscimus?

A. Ex Evangelio, in quo divina promissa nobis Christi nomine facta continentur, quibus cum fidem tribuimus, hoc est, plane penitusque persuasum habemus de divina erga nos bonitate (quemadmodum antea in toto Symbolo est explicatum) istius quam memoravi justitiae quasi possessionem occupamus.

M. Non igitur affirmas fidem præcipuam esse hujus justitiae causam, ita ut propter illius merita Dei iudiciorum justi censemus?

Eph. 1. 4, 5, 6, &c.
2c. 2. 4. &c.
Tit. 3. 4, 5, 6.
Mat. 1. 14, 15.
Joan. 3. 12.
Rom. 3. 22, &c.
2c. 4. 16, 19, &c.
2 Cor. 1. 30.
Heb. 5. 14, &c.

A. Nihil minus: nam illud esset fidem in Christi locum supponere. Verum hæc justitia primum à divina clementia, ut à fonte fluit; unde rivi ad nos per Christum deducuntur: per Evangelium vero defertur; nos autem eam fide, tanquam manu, apprehendimus. Itaque fides non origo, sed instrumentum est justitiae, quia videlicet Christum, qui est justitia nostra, complectitur, vinculis nos ita artis cum Christo constringens, ut is omnia sua bona nobiscum per ipsam coniuncte.

M. Verum an cui hæc fides adest, illi deesse bona opera possunt?

Rom. 6. 8 & 7. 6.
8. 12, &c. 9,
10, &c.
2 Cor. 5. 17.
Eph. 2. 15, &c. 5.
3. 24.
10. 3. 9, 10.

A. Maxime: Nam fide Christum complectitur, qui nos non solum à delictis morteque liberos reddit, & cum Deo reconciliat; verum etiam divino Spiritu Sancti nomine ac potestate de integro nos generat, & revocat ad integratatis pietatisque desiderium

désidorium atque curam, quam nos virtę novitatem nominemus.

M. *Justitiam igitur fidemque & bona opera naturalem quandam inter se conjunctionem habere affirmas; ob eamque causam non magis esse disiungenda, quam Christus eorum in nobis effector à seipso est separandus.*

A. *Verissimum est.*

M. *Ista ergo fidei explicatio humanos animos ab operibus officiisque pietatis minime avocat?*

*Rom. 5. 1. 2.
1 Cor. 13. 2.
Eph. 3. 17.
Jac. 2. 20.
1 Pet. 19. 21, etc.*

*Mal. 1. 3.
Mat. 7. 17, 18.
et 12, 32, 35.
Rom. 6. 15. 23.
4, etc.
Gal. 5. 6.
Eph. 3. 17.
Col. 2. 6, 7.
Tit. 3. 8.*

A. *Nequaquam: bona enim opera fidei, ut stirpis suę, inhærent. Fides igitur mentes nostras in studio virtę cum virtute colendae adeo non reddit habetes, ut illarum potius aciem ad id quam maximis exacuat: pleneque in numero vere fidelium non est habendus, nisi qui, quantum viribus eniti potest, & vitiis omnibus repugnat, & ad omnes virtutes asperat; ita se perpetuo gerens, ut qui virtę suę rationem à se esse repetendam intelligat.*

M. *Aperte igitur dico qua ratione actiones nostrae Deo placent, & quomodo ille eas remuneret.*

*Deut. 4. 1, 2, 6.
9. 3, 12, etc.
Mat. 7. 6, 7, 8, 9, 10.
10. 17. 19.
John. 14. 15, 17.
23. 22, 25, 10.
Rom. 9. 31, 32.
et 14, 23, 1.
Hebr. 11. 6.*

A. *In officiis pietatis duas res sunt maxime necessariæ. Prior, ut ea agamus quæ jure divino præcipiuntur: altera, ut in illis obediendis eum animum fidemque præstemus quam à nobis Deus requirit. Neque enim ulla sive opera sive consilia Deo grata esse queunt, nisi fide commendentur.*

*Ex. 18. 12, 17, 18.
R. 3. 20, 22, 42.
Job 4. 18, 19, 25.
15. 14, 15, 16, 17.
23. 4, 5, 6.
1sa. 64. 6.
Psalms. 143. 2.*

M. *Si ergo & eadem illa bona opera, eaque etiam fide ac mente quam Deus nobis præficiavit faciamus; quare operum piorum merito in justorum numero habendi non sumus?*

A. *Justitiam quam Deus approbet plane cumulanteque perfectam, & juri divino usquequaque congruentem esse oportet: ac nostra opera etiam absolutissima longe multumque à Legis divinæ præscriptione discrepant, plurimisque de causistum accusanda.*

44 *Doctrina de fide non avocat a bonis operibus.*

cusanda sunt tum condemnanda, Proinde justi censi-
seri divino judicio, factorum nostrorum ratione
nequaquam possumus.

*M. Verum ista declaratio hominum interim mentes
a sanctitatis studiis avertere; aut si non remissiores
negligentioresque in obeundis virtutis muneribus, at
minus saltem ad ea bilares atque impigras facere vide-
tur.*

*N.M. 5. 16.
1 Pet. 2. 12.*

*Rom. 1. 24.
1 Tim. 5. 10.
Tit. 3. 5.
2 Pet. 3. 7.
Mat. 5. 16.
1 Pet. 2. 12.
Mat. 12. 33. etc.
Joan. 14. 15. 21.
12. ex 15. 10.
Phil. 1. 12.
2 Pet. 9. 20. etc.*

A. Nullo modo: docuerunt enim nos sacræ li-
teræ, quod quemadmodum vitiosæ nostræ actio-
nes Deum ignominia afficiunt, ita bona opera no-
stra illius honori inserviunt; nullus igitur infero-
rum damnationisque terror, nulla coeli gaudiorum-
que omnium expectatio, nos vel a vitiis adeo avo-
care, vel ad recte faciendum alicere deberet, æque
atque formido contumeliam aliquam majestati di-
vinæ imponendi, studiumque ampliandæ illius
gloriæ quam supra omnia semper magnificare o-
portet. Nam sicuti peccati pestis est ob eam rem
maxime horribilis, quod Deo & ejus sacrosancto
verbo sit dedecori; ita virtutis summa laus decus-
que in eo consistit, quod Deo per illam honos ha-
beatur. Præterea opera bona proximis nostris tum
re ipsa, tum etiam exemplo prorsunt; Divinique erga
nos amoris, nostræque pariter in Deum gratitudi-
nis, dum ejus preceptis paremus, clare indicia o-
stendunt; fidei item & una salutis etiam nostræ sig-
na patefaciunt. Non erga inania nullique prorsus
usui esse bona opera censebimus, propterea quod
iustitiam ex illis non adipiscamur.

*M. Verum cum nostra opera vel optima, ut ipse asse-
ris, imperfetta sint; quomodo Deo, cuius iustitia est
perfectio ipsa, accepta esse possunt?*

A. Fides est quæ Deum operibus nostris facit
benevolum, dum persuasum habet, eum legibus nos
& judiciali jure persecuturum non esse, nec facto-
rum

rum nostrorum rationem stricte a nobis repetitum, neque acerrima justitiae suae norma ea examinaturum esse: verum cunctis eorum defectibus condonatis, Christi gratia, ut plene perfecta, esse accepturum.

Rom.9.31,32.
Gal.5.6.
Heb.11.4,5,6.
&c usque ad finem.
Psa.130.3. et
143.3.

M. Quando igitur Deus per fidem, tum ut justi habeamur, nobis largitur, tum opera etiam nostra per eam sine offensione accipit: narra mibi, ingenitam naturae virtutem, an gratuitum Dei munus esse fidem existimas?

A. Donum Dei, idque eximium certe atque præcellens fides est. Nam Deus nos verbo suo instituens, & mentibus nostris sancti Spiritus sui lumen clarissimum præferens, aptos nos efficit ad ea discenda credendaque, quæ alioquin obscuræ intelligentiæ nostræ vis nullo modo capere posset. Quod percipientes Apostoli a Domino precantur ut fidem ipsis adaugeat.

Mat.16.17.
Mar.9.23,24.
Jean 9.38,39.
1 Pet.1.21.
Luc.24.24,27:
41-6.
Rom.10.13:14.
16.17.
Col.1.
1 Tim.2.7.
Luc.17.5.

M. In tempore ipso in preceptionis mentionem incidisti. Postquam enim Legis divinæ, Symbolique, hoc est, professionis fidei Christianæ, declaratio est a te jam perfecta, superest ut proximo loco de Oratione gratiarumque actione dicatur. In expositione vero Orationis quæ servanda distributio?

A. Hæc; (nisi aliter tibi visum fuerit, magister) ut primum a quo; deinde, qua fidentia; tertio, quo mentis affectu; postremo; quid sit precandum declaratur.

M. Principio igitur narra mibi quem putas precibus appellandum esse.

A. Unum Deum, præterea neminem.

M. Quamobrem?

A. Quoniam Deus vitam, præsidium, salutem nostram, bonaque universa solus in potestate ditio. neque sua tenet, par est ut omnia quæ nobis opus erunt ab illo postulemus & expectemus, & ut in

Psa.17.11. et 18.
46. et 71. et
104. et 107. et 108.

cunctis periculis in ejus tutelam perfugium habemus.

M. Quare divos sive pios homines, qui ex hac vita migrarunt, aut etiam Angelos non precabimus?

A. Quia Deus nostram sui solius implorationem, & cultum qui ad ipsius majestatem proprie & privatim spectat, requirit, quam non licet alteri cuiquam tribuere.

M. Ecquid præterea?

A. Si in precatione alium aliquem præter solum Deum appellaremus, sine auctoritate verbi divini, & quod consequens est, sine fide; quæ verbo Dei ntitur, id faceremus, quod facere non esset Dei numini pietatem tribuere, sed in ejus gravem offensionem incurgere.

M. Perge nunc exponere quia fidentia mortales misselli, qui multis modis sumus indignantissimi, Deum immortalis gloria præcellentem compellare audeamus.

A. Precaturi non in Dei conspectum insolenter nos damus, quasi promeriti ut exaudiamur: verum nostram indignitatem agnoscentes, Christi Medicatoris nomine aditum habemus; quo deprecatore, divinæ majestatis benevolentiam nobis non esse defuturam confidimus.

M. Qua ratione in hanc quam dicas spem adducaris?

A. Promissis divinis nobis in sacris literis per Christum factis fidem habeo; nihil dubitans, quæcunque certa fide a Deo Patre Christi nomine percamur, quin ea, quantum quidem nobis conducent exoraturi simus.

M. Nam quo mentis sensu Deus imp'orandus sit declarata.

A. Miseriarum scelerumque nostrorum quæ nos opprimunt, recordatio acerbissima, ita uti par est, animorum dolores nobis commoveat; fieri aliter

ter non potest quin omnibus exoptemus votis, ut ex illa conscientiae solitudine, quæ nos ita vexat, eripiamur: atque ita omni obsecratione, obtestatione summoque intentis ardore divinam misericordiam & auxilium efflagitabimus.

M. In precatione igitur verba solum ex ore fundere satis non erit.

A. Pollicetur Dominus se prope adfuturum auxili. umq; laturum iis solum qui vere ipsum, hoc est, memori mente implorant; corum enim vota sibi pergrata esse: quamobrem necessarium est eam orationem, qua in precatione utimur, nobis esse cognitam, ut lingua atq; mens uno consensu jungantur.

M. Fasne est quæcunque, quorum desiderio aliquo tenemur, a Deo precari?

A. Deus prohibeat, ut Christiani homines Christi nomine quicquam a Deo postulent quod sit contra Dei & Christi voluntatem; atque ita & indignum sit quod largiatur Deus, & nobis etiam accipere perniciosum. Quam ob causam, ne affectione animi impulsu inconsiderate in precatione aberremus, certa nobis formula regulaque est ab ipso Christo expressa, ad quam preces nostras perpetuo debemus accommodare.

M. Quænam ea est?

A. Eadem nimurum ipsa quam divinus ille Praeceptor auditoribus suis, nobisque per eos universis prescripsit: in qua cuncta quæ a Deo postulari licet, quæque nobis impetrare expedir, breviter comprehensa prepaucis sententiis compleuus est; quæ precatio de conditoris nomine Dominica nuncupatur. Si igitur cœlestem Magistrum divina voce præmonentem audiemus, haud unquam a precationis rectæ prescripto deerrabimus.

M. Dominicam igitur precationem pronuncia.

A. Precaturi, inquit Dominus, ita loquimini;

Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, sic etiam in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in temptationem, sed libera nos a malo, quia tuum est regnum, & potentia, & gloria in secula, *Amen.*

M. *An existimas nos ista ad verbum expressa semper debere recitare, ita ut uno verbo aberrare non liceat?*

A. Licitum est sine ulla dubitatione verbis aliis Deo preces adhibere, si modo a precationis hujus sensu non declinemus, eaque fiducia atque mente quam ante dixi, Deum imploremus.

M. *Quot sunt Dominicæ precationes partes?*

A. Postulata quidem sex, aut, ut quidam partuntur, septem complectitur: ex duabus tamen universæ partibus constat: ex quibus una prioræ tres postulationes continens, ad divinam gloriam directo spectat: altera ad nostram peculiariter utilitatem attinet, & tres autem quatuor posteriores petitiones comprehendit.

M. *Cur Deum ita nominatim compellas, dicens, Pater noster?*

A. Quoniam non ut absenti surdove verba facio; sed Deum Patrem ut præsentem invoco, pro certo habens, preces illum meas audire: nequicquam enim alioquin opem ab eo peterem.

M. *Vixi signatim priulo accuratius excutiamus: Deum quare nuncupatis Patris nomine?*

A. Quia recte precani fundamentum, ut superius diximus, in exorandi spe firma posicium est, voluit Deus suavissimè nos Patris vocabulo ipsum appellare, ut fidenter ad se, suique auxilii summatum expectatione, haud aliter ac suum filii parentem

tem affolent, accederemus: imo ut spe tam multo meliore, quam ulli liberi de naturali patre habere possunt, ipsum adeamus, quam longe Deus coelestis ille Pater potestate, bonitate, propensa que ad juvandum voluntate terrestribus parentibus universis excellit.

M. Nunquid nos aliud commonefacit paternum hoc nomen?

A. Ut in precando debitam a liberis Patri cœlesti pietatem, honorem, obsequium præstemus; eoque animo qui filiis Dei convenit, affecti simus.

Mal. 1.6.
Mat. 26.39-43

M. Quare Deum promiscue nostrum Patrem, potius quam tuum proprie nominas?

A. Pio cuique licitum esse fateor, Deum appellare suum: is tamen amoris inter Christianos ardor esse debet, ut unusquisque, quod ad omnium commune commodum attinet, spectaret; quam ob causam, in universa ista postulatione nihil a reliquis separatim, verum publico cunctorum nomine omnia afflagitantur.

Psa. 32.7, 8.
Rom. 1.8.
1Cor. 1.4.
R.O. 12.4, 5. 16.
1Cor. 10.24, 25.
12.12. & C. 21. & C.
25, 16. & C. 8c. 13.5

M. Ecquid amplius?

A. Divites & optimates commonefiunt, ne pauperes humilioresque contemnant; sed ut eos, tanquam germanos fratres, benevolentia complectantur, quibus Deus filiorum honorem tribuere non dignatur. Rursum vero tenuissimi quique misellique homines, qui in hac vita maxime neglecti esse solent, hac interea spe mentes suas possunt recreare, quod patrem in cœlo summa præditum potestate, sibiique benevolentissimum habeant.

Mal. 3.10.
Joan. 4.47.
Eph. 4. 5, 6.
Jac. 2.1, 2, 3, 7.
Dœc. 1.17, 212.
P.L. 10.7, 18. 26.68.
5.6, 8c. 146. 9. 95.

M. Quare Deum ait in cœlo esse?

A. Propterea quod credam Deum in sempiternæ & felicissimæ beatitudinis excelsissimo gradu, cœlique quasi arce altissima imperium gerentem, rerum simul omnium præpotentem esse, & supera, infera, media, universa, ut in præsentia sua conspexitque

Psa. 11.4, 5, etc.
et 20.6. et 33.13.
14, et 115.3.

Et que posita, intelligere atque gubernare.

M. Ecquid præterea?

A. Monemur ne quicquam Deo non dignum postulemus, sed ut cœlestem patrem alloquentes, mentes a terra rebusque terrenis exuscitemus atque avocemus; superaque & cœlestia mediantes, felicissimam illam parentis nostri beatitudinem, cœlumque, ut paternam per Christum hæreditatem, summa cupiditate expetamus.

M. Aperto igitur nobis nunc tam feliciter vestibulo hoc primo ingressioneque ad precandum, perge ad pri-
maria petitionem?

A. Principio petimus ut Dei nomen sanctificetur.

M. Hac quam habet sententiam?

A. Postulamus primum ut divinum nomen mortaliibus quam maxime cognitum manifestumque reddatur, ejusque honor atque decus ubique terrarum & gentium, ita ut convenit, illustretur: Utq; fictorum futiliumque deorum nominibus prorsus obliteratis & abolitis, solius Dei cœlestis Patris divinum nomen atque maiestas in honore habeatur, atq; ab omnibus omnium ætatum hominibus ubi. cumq; locorum atq; gentium, puris integrisq; membris imploretur.

M. Quid adhuc supereft?

A. Optamus ne in sacro sanctum Dei nomen, ob aliqua delicta nostra, maledicta conferantur, illaque quasi infamia quædam inferantur: sed ut potius per nostram in Deum religionem, beneficentiamq; erga homines, divinum nomen omni laude cumuletur.

M. Perge porro.

A. Proximo loco postulamus ut Dei regnum ad. veniat, hoc est, ne divinam sui verbi atque Evangelii Christi veritatem, per quam in innocentium piorumque hominum cordibus Deus regnat, ob. scura

Col. 3:1.

Rom. 9:17.
Eph. 4:18.
Heb. 9:15.
1 Pet. 1:3-4.

Isa. 34:14-23:
Psal. 95:6, etc.
et 90:12: et 95:
et 97:7,9: et
119: et 12: et
135: et 149: toti
Ioh. 4:23: et 11:
Rom. 11:23: et 11:
36: et 16:27.
1 Cor. 10:31:
Eph. 3:20-21:
1 Tim. 1:17,
16:53:5
Eze. 36: 26: 21
Rom. 2:14:
Mat. 5:16:
2 Thes. 5:12:
Mat. 9:23: 28: 24:
14: 8: 28: 16:22:
Luc. 4:17:18: 20:
Joh. 1:16: 17: 20:
2 Cor. 3:15: 19:20:
49:2-4: etc.

scura caligine testam latere patiatur; sed ut ejus notitia mortalibus indies clarus illuscerat, cœlesti eos doctrina erudiens: optamusque ut Deus se velit opponere versutis fallaciis, & fiangere atque extin-
guere furentes impetus Satanæ sceleratorumque hominum, qui veritatem vel commentitiis fabulis obscurare, vel sævitia oppressam radicibus tollere moluntur.

M. Prosequere.

A. Oramus ut Deus per sacrum suum spiritum illustrare & moderari velit mentes omnium qui sunt de ipsis Ecclesia, iu quo, ut in regno suo propri dominatur; eosque, ut suos milites, ope atque virtute sua roborare velit, quo strenue contra dia-
bolum, mundum, appetitusque vitiosos arma capere possint, illisque devictis, Dei in terris imperium dilatare: & ad extremum, omnibus ipsis parter atque nostris hostibus conculcatis atqne protritis, De-
us universa sub ditionem dominationemque suam subjugat, gloriofissimeque triumphum agat, & nos etiam ut suos per Christum liberos atq; hæredes sempiterni tandem sui regni participes faciat.

M. Quid est deinceps in Oratione dominica?

A. Ut Dei voluntas fiat. Par enim est, ut liberi ad parentum arbitrium rotas se accommodent; non è contrario, ut parentes filiorum arbitratu vivant.

M. Quare adjungis, ut in terra fiat, itidem ac in cælo, Dei voluntas?

A. Cum terrenorum hominum animi variis ar-
dentes desideriis, ad ea expetenda perficiendaque concitentur, quæ Deum gravissime offendunt; pre-
camur ut divino spiritu sui instinctu nostras om-
nium mentes ad majestatis suæ nutum ita totas
convertere atque formare velit, ut nihil unquam,
quod sit contra divinam ipsius voluntatem, appeta-
mus aut exoptemus.

Eph. 6. 19.
2 Thess. 3. 1, 2.
Mat. 13. 13, 23.
38. 19, &c. 1. 2, 3.
Mat. 7. 3-4. &c.
7. 8, 9. &c.

John 16. 1. 3
Eph. 3. 16
Luc. 22. 31. 27.
Rom. 6. 12, et 8
3. 9. &c. et 16. 20
Gal. 5. 15. 16. &c.
Eph. 6. o. &c.
17. 1. 19. &c.
1 Pet. 5. 8. 10
Mat. 21. 34. 41. 42
Rom. 8. 16. 13. 18
1 Pet. 1. 3-4.
Tit. 3. 7.

Psalm. 40. 8.
Mat. 26. 42.
John 5. 30. et 6. 3
Eph. 6. 1

Rom. 8. 5, 7, &c.
Rom. 8. 12, 13, 14
et 14. 15. &c.
1 Cor. 14. 1. &c.
et 3. 16

M. Perge

M. Perge?

A&s 2:14.
1Pet. 3:7; et 4:
12:3;etc.
Psa. 9:11;etc.
et 9:11;etc; et
103:10;etc; et 104:
4; et 135:7;etc; et
136:7;8;9.
Heb. 1:6:7: 4.
Apoc. 7:11;etc; et
18:1;etc; et 22:9.

A. Oramus etiam ut quæcunque nobis de divina voluntate obvenire animadvertisimus, ea non tantum toleranter, sed & libenter etiam feramus & perferamus. Præterea, cum angeli ipsius, cœlestes illæ mentes, præclarissima item astra, Sol, Luna, cæteraque sidera ab ipso condita, divinæ ejus voluntati assidue obtemperent, optamus ut universi in terris mortales, exemplar hoc obedientiæ nobis ante oculos in cœlo propositum imitantes, majestatis suæ nutum intueamur, nosque totos ad illum accomodiemus; ut quemadmodum in cœlo, ita & in terra nullus reperiatur, qui sacrosanctæ Dei voluntati aduersetur aut reclamet.

Deut.4:1; et 6:3a
et 2:14.
Mat. 7,21; et 12:
50; et 1:13;etc.
2Cor.3:6;14.
Gal.3:3,15;17.

M. Ecquid amplius?

A. Quando Deus voluntatem suam in sacris litteris apertissime declaravit, quod etiam vocabulo *Testamenti*, hoc est, *Supreme sue voluntatis* eas nuncupans, clare indicavit; minime est dubitandum, eos qui de scripturarum sententia discedunt, a Dei etiam sensu omnino aberrare:

M. Quando ea quæ quæsta sunt de priore Dominicæ precationis parte, quæ tres illæ petitiones ad divinam gloriam proprie spicantes continentur, satis jam respondisti; ad posteriorem nunc partem, quæ ad res nobis utiles respectum habet, commode transhibe.

A. Posterioris partis primum postulatum est, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.*

Psa. 104:25:37; et
105:9:10:11;etc.
et 144:16;17;etc.
et 145:14;15:16.

M. Panis vocabulum quid significat?

A. Non ea solum quæ victum nobis vestitumque necessarium subministrant, sed & alia universa quæ ad subsidia conservationemque vitæ, & ad ætatem quietam ac sine formidine traducendam necessario pertinent.

M. Nunquid præterea nobis suggredit nomen panis?

A. Ne-

A. Ne ad delicias epularum lautissima quæque, neve magni vestimenta pretii, aut sumptuosum apparatus voluptatis causa sollicite consectemur ac congeramus: sed ut lautitiam luxuriemque aspernantes, modico, temperato & salutari victu, cultu- que parvo & commodo contenti simus.

Pal. 78, 18, &c.
29, 30, 31, et 106
14, 15
Mat. 6, 25, &c.
Luc. 1, 19, &c.
1 Cor. 10, 16
1 Tim. 6, 7, 8, 9
Heb. 13, 5

M. *Qua ratione panem vocas nostrum, cum cum a Deo tibi donari flagites?*

A. Dei dono noster efficitur, cum ipse eum, meritis licet nostris non debitum, in singulos dies ad vescendum nobis largiatur.

1 Cor. 4, 7
1 Tim. 6, 17
Jac. 1, 7

M. *An ob aliam aliquam causam noster panis nun- cupatur?*

A. Commones facit nos hoc vocabulum, ut *victus* quærendi causa in laboribus nos corporis exerceamus, ut aliis eum bonis modis juste nobis acquiramus; utque eo contenti, nunquam alienum quicquam avare aut dolose aucupemur.

Gen. 3, 19
Eph. 4, 8
2 Thes. 3, 8
10, 11, 12.

M. *Quando ut industria nostra victum comparemus, Deus nobis mandavit, quare panem ab illo petis?*

A. Quia inutiliter tempus ætatis omne laboriose solociteque contereremus, nisi sedulitas nostra Dei munere prosperos ex. tuis consequatur.

Pal. 1, 17, 1, 2,
1 Cor. 3, 6, 7.

M. *Opulentos he etiam homines divitiis copiis que om- nibus afflentes, victum quotidianum a Deo postulare debere putas?*

A. Ne quicquam rerum omnium, quas natura desiderat, abundantiam comparabimus, nisi divina virtute salutares nobis vitalesque fiant; Quia etiam de causa, post cœnam quoque, ut cibum quotidianum quo jam usi sumus, Deus nobis largiatur, hoc est, ut eum vitalem nobis salutaremque faciat pre- camur.

Deut. 8, 3
Psa. 24, 9, 10d
et 7, 1, 29, 30.
Luc. 1, 53, et 4,
4, et 12, 15.
1 Tim. 6, 7,
1 pet. 3, 16, 17

M. *Quare bac verba quotidianum & hodie ad- junguntur?*

A. Ut a curis & aviditate omni abhorrentes, studio-

Mat. 6. 1-3. et 34.
Luc. 10. 40. etc.
Phil. 4. 8.
1 Tim. 2. 9. 10.
2 Pet. 5. 9.

studioseque munera nostra exequentes, à benefi-
centissimo ea parente quotidie flagitemus, ad qua
ille quotidie largienda promptissimus esse solet.

M. Perge ad reliquias.

A. Quinto postulato peccatorum nobis veniam à
Deo dari petimus.

M. Estne hæc venia omnibus necessario petenda?

A. Omnino: nemo enim omnium hominum re-
periri potest, qui non crebro à debito officio decli-
net, sæpen numeroque in divini numinis gravem of-
fensionem non cadat. Proinde qui peccata sua non
agnoscunt, neque Deum, ut illis agnoscat, precan-
tur, sed Pharisæico illo more atque exemplo, quasi
integros se atque sanctos coram D:o, aut, ut vere lo-
quar, contra Deum gloriando effertur: illi de nu-
mero piorum, quibus ista prectionis norma, ad
quam dirigantur, est præcepta; & à spe veniæ pec-
catis suis tribuendæ, quæ in sola Dei per Christi
misericordia atque benignitate sita est, se se
omnino eximunt. Istuc namque est, quod Christus
non ad innocentes sed ad nocentes (ut peccata sci-
licet penitendo corrigant) vocando se in mundum
hunc venisse profitetur.

2 Cor. 5. 13, 14.
2 Cor.
John. 1. 7. 9.
2 John. 2. 11.
Mat. 9. 12.
1 Tim. 1. 12.

M. Condicio illa quamobrem addita est?

A. Rationi maxime consentaneum est, ut prece-
mur à D:o ita nobis veniam dari, sicuti nos eis qui
nos offenderunt, ignoscimus. Nisi enim ad aliis
ignoscendum propensi reperiamur, & Dei parentis
nostræ imaginem misericordia exprimentes, ita nos
geramus, ut ejus esse liberi agnoscamur, aperte te-
stificatur, non esse à se quicquam aliud expectan-
dum; nisi gravissimi supplicii acerbitatem. Nam
qui, ut clementia in alios utatur, in animum indu-
cere non potest, eadem summi juris norma senten-
tia de illo sine ulla venia feretur.

M. Annas ergo nostra lenitas à Deo promere-

ut nobis ignoscat, ut quædam quasi mutua gratia illi
relata videri possit?

A. Nequaquam; gratuito enim tum Deus veni-
am non daret, neque solus Christus supplicio suo
peccata nostra expiasset, pro quibus nemo alias ul-
la re alia compensare aut Deo quicquam tribuere
potest. Rom. 3.24, 25. 2-
1 Tim. 5.6.
Gal. 3.4.

M. Transeamus jam ad sextum postulatum, quod
quidem in duo partiuntur.

A. Eo petimus, ne nos inducat in tentationem, sed
à malo liberet.

M. Quare ita precamur?

A. Sicuti antea, ut præteritis ignoscat, precati su-
mus, ita nunc obsecramus, ne à nobis unquam post-
hac peccetur. Nobis vero naturaliter mentes ita
sunt ad propiciendum improvidæ, ita infirmis su-
mus viribus ad propulsandum multiplices infidias,
incursiones atque illecebras Satanae, mundi, concu-
piscentiæque nostræ propriæ; ut fieri aliter non
possit, quin succumbamus, nisi Deus nos suo nomine
corroboret, suæque potentiaz armis tegat: perfugi-
um ergo unum salutis est, ut nos optimi maximi Pa-
tris tutæ suppliciter commendantes, eum obteste-
mur, ne nos malitiosis ulla machinationibus supe-
rari patiatur; sed ut ex omnibus nos malis eripere,
& perpetuo conservare velit.

M. Reliqua est adhuc Dominice prectionis clau-
sula.

A. Quoniam tuum est regnum, & potentia,
& gloria in secula. Amen.

M. Quamobrem prectionem suam hoc modo conclu-
sit Christus?

A. Ut nobis confirmaret, divinam potentiam at-
que bonitatentiam infinite immensam esse ut nihil
omnium rerum sit, quod Deus nobis id rite postu-
lantibus dare aut non possit, aut non velit; quod
etiam

Mar. 12. 45, 46.
45.
John. 5. 14 &c. 8.
1 Tim. 2. 20, 21.
22.
Mar. 10. 6. 8.
26. 4. 1.
Luc. 22. 35, 36.
1 Cor. 1. 27. etc.
2 Cor. 11. 3.
Eph. 6. 10, 11 & 12.
etc.
Jas. 1. 14. 22. 4. 10.
1 Pet. 5. 8, 9.
1 John. 2. 15, 16.
Rom. 16. 20.
2 Tim. 4. 16, 17.
Mar. 7. 10, 11.
8c 21, 22.
John. 16. 23.
2 Cor. 19. 10, 20.
& 9. 8, etc.
Eph. 3. 20.
1 Tim. 4. 15, 16.
Jas. 1. 6.

Conclusio. Dei gloria finis omnium.

tiam vocabulum *Amen*, hoc est, *ita fiat*, ut apposita ad extremum veritatis nota, in animis nostris quæ consignat.

M. *Quam ob causam gloria divina postrema membra-*

tatur?

¹Cor. 10. 31
Eph. 3. 20. 21
Phil. 1. 11
¹Tim. 1. 17
Judg. 15

A. Ut preces omnes nostras laudatione divini numinis concludendas esse intelligamus: hic namque est finis ille ad quem omnia; quæ rogatu nostro a Deo impetrare cupimus, nostraque consilia, sermones, opera atque universa omnino dirigenda sunt. *Hujus enim rei causa a Deo conditi, atque in hoc mundo collocati sumus.*

M. Proseguere

A. Huc accedit, quod de Dei benignitate, justitia, sapientia, potentia, magnifice glorioseque prædicare; illique nostra, & universi generis humani causa; gratias persolvere, pars sit honoris divini ad illius majestatem, pariter cum preicatione, peculiariter spectans: quia nisi illum pie veneramur, non tantum tam magna ejus multiplicique beneficentia nos minime dignos, ob ingratitudinem, præbebimus; verum etiam debitas tantæ in Deum impietatis pœnas meritissime in perpetuum suffferimus.

M. Quando homines etiam in nos benigni beneficique esse solent, nonne liceat illis quoque gratiam babere?

A. Quotquot ab hominibus apud homines benefacta collocantur, ea Deo accepta referenda sunt; propterea quod in illis tribuendis homines se re ipsa ministros tantum Deo præbent: atque ita gratus noster in homines animus, in Dei auctoris gloriam, ut ad propriam atque ultimum rerum omnia finem, refertur.

M. Quando de Lege Dei, Symboloque, hoc est, professione fidei christiane, de preicatione etiam atque gratiarum actione, questio omnis ad exitum

¹Cor. 12. 6, 11
²Cor. 9. 8, &c. 12
Mat. 5. 6
¹Pet. 2. 12, &c. 4.
10. 11

jam est adducta; annon commode postremo de Sacramentiis agemus?

A. Commodissime, præceptor: nam ea precationis secum & gratiarum actionis conjunctionem perpetuo habent.

M. Dic mihi igitur, quo in Ecclesia sua sacramenta designavit Christus?

A. Duo: Baptismum, atque, Cenam Domini.

M. Sacramenti nomen quid significat?

A. Sacramentum est externa divinæ erga nos per Christum benevolentia beneficentiaque testificatio, signo asperibili arcanam spiritualemque gratiam representans, qua Dei promissiones de remissione peccatorum, & æterna salute per Christum data consignantur, & earum veritas in cordibus nostris certius confirmatur.

M. Sacramentum quo habet partes?

A. Duas: extraneum elementum, sive rem creatam, quod est signum spectabile, & arcanam gratiam, quæ conspicua non est.

M. In Baptismo quod est signum extraneum?

A. Aqua, qua baptizatus tinctur vel perfunditur, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

M. Quæ est occulta & cœlestis gratia?

A. Venia criminum, & regeneration: haec ambas per mortem & resurrectionem Christi consequimur; & illarum est hoc sacramentum nobis quasi ob signatio quædam atque pignus.

M. Baptismi vim & effectum paulo adhuc apertius explicato.

A. Cum naturaliter filii iræ, hoc est, in gravissima apud Deum offensa, & ab ejus Ecclesia sive familia alienati simus; per Baptismum in Ecclesiam recipimus, certumque habemus nos jam Dei filios esse, & cum Christi corpore copulatos, in illudque

Mar. 26:26
et 23:19:
John 3:12
Act. 2:35, etc.
1 Cor. 11:23.

Tit. 3:5
Mar. 3:11, etc.; &
20:26; 27:28.

Mar. 16:16
John 3:5.
Act. 2: 23,
1 Cor. 10:16, etc.
1 Cor. 11:24, etc.
Gal. 3:26, 27

Mat. 3:11, etc.
8c. 26, 26, etc.
John 3:5
1 Cor. 10:16

Mat. 3:11, etc.
etc. & 18:29.
John 3:5
1 Cor. 10:11
Act. 8:36, 37:38:
Mat. 1: 4, 9
Act. 2:35: etc. &c.
22: 16.
Rom. 6:3, 8c.
Gal. 2:26, 37.
1 Pet. 3: 21.

Ex. 2:3, 19, 20.
Tit. 3:5, 4, 5, 8c.
Mat. 16, 16,
John 3:5.
Rom. 6:5, etc.
1 Cor. 11:23.
1 Pet. 3: 21.

Infantes Baptizandi Cœna Domini.

quasi insitos esse, ejusque membra factos, in eodem
cum ipso corpore concrescere.

M. *Quæ ab eis, qui baptismi sunt initiandi, requi-
runtur?*

A. *Poenitentia & Fides.*

M. *Hæc paulo copiosius declarato.*

Mat. 1:14, 15, etc.
16, 16.
Act. 2:38, 18, 36
37: etc. et 16:32
22: 34: et 10:45:
et 11:16:
1 Cor. 12, 13.

Rom. 6:3, etc. etc.
13: 12, 13, 14:
Gal. 3:16, 27:
Eph. 4:20, 21:
Col. 3: 12.

A. *Anteactæ primò vitæ nobis est graviter pa-
nitendum, certaque est habenda fides Christum
suo sanguine peccatorum nostrorum maculas eluisse,
& ita nos Deo acceptos redidisse; ejus etiam spiri-
tum in nobis habitare. Deinde secundum hanc fi-
dem, promissumque in Baptismo factum elaboran-
dum est, ut cupidates omnes coerceamus, utque
vitæ integritate nos Christo quasi induatos, & ejus
divino numine instinctos esse, perspicuum facia-
mus.*

M. *Quare igitur infantes baptizantur, qui ista pro-
pter infirmitatem aetatis efficere nequeunt?*

Gen. 9: 9, et 17.
7, 8.
Mat. 10: 14, 16
Rom. 3: 3, et 4:
21, 22, etc. et 6:
2, etc.
Gal. 3: 7.
Eph. 4: 18, 21.
Col. 2: 11.

A. *Quia de Dei Ecclesia sunt, divinaque bene-
dictio atq; promissio, Ecclesiæ per Christum (in
cujus fide baptizantur) facta, ad eos pertinet. In
quarum rerum cognitione & fide ipsi ineunte pueri.
tia imbuendi sunt, ut agnoscant, quid in Baptismo
sponsionis atque professi sint; illique sponsioni
vitæ etiam sanctitate, quantum quidem conniti pos-
sunt, satisfaciant.*

M. *Cœna Domini quis est ordo?*

A. *Idem ipse videlicet, qui est à Christo Domi-
no assignatus: qui eadem, quâ proditus est nocte,
acepit panem, & postquam gratias egisset, fregit &
dedit discipulis suis, dicens, Accipite, edite, hoc est
corpus meum, quod pro vobis darur: hoc facite
in mei commemorationem. Ad eundem modum &
poculum peractâ cœnâ accepit: & cum gratias e-
gisset, dedit eis, dicens, Bibite ex hoc omnes: hic est
enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis*

& pro multis effunditur in remissionem peccatorum: hoc facite, quotiescumque biberitis, in mei commemorationem. Quotiescumque enim comederitis hunc panem, & de poculo biberitis, mortem Domini annuntiabitis donec venerit. Hanc præscriptionem atque hunc ordinem sequi, summaque fide servare, atque ex hoc præscriptio cœnam Domini celebrare oportet, usque dum ipse redeat.

M. *Quem ad finem?*

*Luc. 22:19;
1 Cor. 11:24
26, &c.*

A. Ut Mortis Domini, beneficiique maximi in nos per eum collati, recordationem grati & memoris in perpetuum habeamus: utque quemadmodum per Baptismum de integro nati sumus; ita cœna Dominicæ nutrimentis educati, ad spiritualem æternamque vitam assiduè confirmemur. Atque ob eam ipsam causam, ut semel in lucem edi, ita & Baptismo semel expiari sat est: sed ut nutrimenti, itidem & cœnae Dominicæ usus frequenter est iterandus.

*John 6:52; 22: 29;
4 Cor. 11:25-26;
1 Cor. 10:16.*

M. *Quæ sunt partes hujus Sacramenti?*

A. Ut in Baptismo, sic & in cœna Dominicæ duæ sunt partes: quarum una terrestris est, & quæ sensibus percipi potest; altera cœlestis est, & quæ subexternos sensus non cadit.

*Mat. 26:26-29;
Mark 14:22-25;
Eph. 5:31-32.*

M. *Quæ est terrena atque appetibilis pars?*

A. Panis & vinum, quæ utraque expresso jussu Domini sunt ab omnibus accipienda.

M. *Cœlestis pars illa, & ab omni sensu externo lange disjuncta, quænam est?*

*1 Cor. 11:23; 31;
John 6:27; 35; etc.
4 Cor. 10:35; etc.*

A. Corpus & sanguis Christi, quæ fidelibus in cœna Dominicæ præbentur, ab illisque accipiuntur, comeduntur, & bibuntur, cœlesti tantum & spirituali modo, verè tamen atque re ipsa: adeò quidem ut veluti panis sustentandi corpora, sic corpus Christi animas nostras spiritualiter per fidem pacendi maximam habeat facultatem: & veluti vi-

no mentes hominum lætitia exitantur, & reficiuntur vires: sic & animæ nostræ Christi sanguine per fidem recreatae relevantur: hoc enim modo corpus & sanguis Christi in cœna Dominica recipiuntur. Christus enim omnibus qui ipsi fidunt, tam certo corpus & sanguinem suum impertit, quam pro certo habent, panem se atque vinum ore stomachoque accepisse. Cœna etiam dominica vitæ nobis sempiternæ signa communicans, immortalitatis nobis nostræ pignus atque resurrectionis obses existit.

Jean 6.51-54.

M. *An igitur panis & vinum in substantiam corporis & sanguinis Christi convertuntur?*

Mat. 26.26, 28, &c.
Mark 4.13, 23.
Luc. 22.19, 20.
1 Cor. 11.22, 43
&c.

A. Nequaquam: nam hoc esset naturam Sacramenti, in quo tum cœlestis tuum terrena materia continetur, delere; veritatemque corporis Christi, in dubitationem adducere; illiq; etiam qui Sacramentum sunt accepturi, reformati atque refugiendi occasionem offerre.

M. *An fuit instituta à Christo cœna, ut Deo Patri hostia pro peccatis expiandis immolaretur?*

Heb. 7.26, &c. et
9.12, &c. 15, &c.
&c. 10.10, 12, 13, 14, 18
Luc. 22.19.
1 Cor. 11.24, 25,
26.
Heb. 8.3, 15, 16

A. Minime: nam Christus mortem in cruce occumbens, unicum illud sempiternum sacrificium semel in perpetuum pro nostra salute obtulit; nobis vero unum hoc tantum reliqua esse voluit, ut maximum uti litatis fructum quem sempiternum illud sacrificium nobis præbet, grati ac memores percipiamus: quod quidem in cœna Dominica præcipue præstare debemus.

1 Cor. 11.28.

M. *Quomodo officio nostro satisfaciemus, ut rite cœnam Dominicam celebremus?*

A. Si nosmetipos exutiamus, exquiramusque nunquid vere Christi membra simus.

M. *Illud quibus signis cognoscemus?*

A. Initio, nobis ob admissa peccata vehementer est poenitendum, deinde certa divinitate Christum miseri-

misericordiae fiducia nixis atque confisis bene spe-
randum, partaque nobis per illius mortem salus
gratissimis est animis p. osequenda: præterea, in-
tegre in posterum, sancteque vivendi studium
nobis & voluntas propensa atq; constans suscipien-
da est: denique, quando coena Domini hominum
inter homines consociationis atque amoris clara in-
dicia ostendit; proximis, hoc est, toti humano ge-
nери, benevolentia, remoto procul omni odio atque
invidia, fraterne est præstanta.

M. Cum de præcipuis fidei Christiane capitibus sa-
tis multa, sicuti existimo, te jam interrogarem: ex-
periri adhuc volo, quam breviter atque exponere sum-
mum omnium quæ sunt hactenus tractata, possis
exponere.

A. Principio, Lex divina, decem explicata præ-
ceptis, perfectam mihi ante oculos pie vivendi regu-
lam proponit, ad quam vitam meam dirigere
atque formare debeo; constituta, si uspiam aberrem,
æternæ in me damnationis poena: per legem igitur
peccata mea, Deumque ob ea ira in me incensum,
& sempiternam mortem divini mihi justitia debiti-
tam esse agnosco; quæ cogitatio horribili formidine
timoreque ex peccatorum conscientia animum
meum percellit; unde cum neque prudentia, neque
viribus aut potestate mea, neque ulla humana
angelicavæ ope aut auxilio, neque ullo alio modo
aut ratione posse me omnino liberari intelligam;
Eyangelium me edocet, Christum Dei filium,
hominem sine peccato factum morte sua meritas
debitasq; peccatis meis poenas persolvisse, Dei patris
qui in me iram suo sanguine restinxisse, & me rur-
sum in gratiam ipsius reconciliasse, suæque justitiae
fecisse participem, & æternæ secum vita hæredem
instituisse. Quæ omnia Christi beneficia mihi per
fidem communicantur; quam fidem Spiritus San-

Jer. 24, 7. &c. 19
1, 9, 13.
Joel 2, 12, 13, &c.
Eph. 1, 10, &c.
Luke 21, 19.
1 Cor. 11, 24, 25
26.
Rom. 5, 8, 9, &c.
8, 4, 5, &c.
1 Tim. 1, 14, 15
16.
1 Pet. 2, 13, 14
&c. 21, 22, &c. 4
2, 3.
Mat. 25, 32.
Joan. 13, 34, 35
&c.
1 Cor. 10, 7, &c. 1
rorum.

Deut. 4, 1, 2, 11
Psal. 19, 6, &c. 8
19, 4, &c.
March. 19, 16, 17
Luc. 14, 25, &c.
Rom. 2, 12, 13.
8, 3, 19, 20.
&c. 4, 15.
Gal. 3, 10.
1 Cor. 3, 7, &c. 7, 9
10, &c.
Rom. 1, 15, 16
Act. 13, 38, 39.

Heb. 1, 4, 5, &c.
et 9, 9, 12, 13, &c.
10, 1, 2, 3, &c.
March. 1, 20, 21.
Joan. 1, 14, 29.
Isa. 55, 4, 5, 6, 10
11.
Rom. 3, 24, &c.
Gal. 1, 20, 21, 22
Rom. 2, 23, 24, &c.
cap. &c. 19, 4, &c.

Rom. 8. 14, 16.
 17. &c.
 Gal. 2. 6, &c.
 Rom. 10. 5, 14.
 16, 17.
 3 Cor. 12. 3, 6, &c.
 Mar. 28. 19, 25.
 Mar. 10. 15, 16.
 1 Cor. 10. 16, 17.
 Psalm 1. 3.
 Mar. 7. 16, 17.
 Luk. 10. 74, 75.
 Rom. 4. 1, 2, 3.
 Gal. 5. 6.
 Mat. 5. 16.
 1 Pet. 2. 12.
 Mat. 23, 24.
 Rom. 17, &c. &c.
 7. 15. &c. &c. 9. 16.
 2 Cor. 1. 3, 4.
 2 Cor. 2. 5, &c.
 Phil. 2. 10.
 Eph. 15. 6. &c.
 1 Thes. 1. 12.
 1 Cor. 14. 12, 24.
 1 Cor. 16. 6, 23.
 2 Cor. 10. 31.
 Eph. 3. 20, 21.
 2 Cor. 25.
 Mat. 13. 13.
 LSC. 12. 27.
 Rom. 1. 21. &c.
 2. 15. 4.
 Eph. 4. 20, 21. &c.
 3. 8, 9.
 Phil. 1. 9, 10, 11.
 Col. 1. 5, 6, 9, 10.
 Tit. 1. 16.
 1 Cor. 1. 2, 23, &c.
 2. 4. 17.
 2 Pet. 2. 20, 21.
 Luk. 11. 9, 12.
 1 Cor. 1. 5, 6, 8 &c.
 Luk. 13. 19, 20.
 John. 1. 15, 16.
 Psalm 1. 2.
 2 Cor. 3. 8, 9.
 3 Cor. 1. 9, 10, 14.
 Mat. 2. 12, &c. 13.
 1 Cor. 4. 36, &c.
 Gal. 5. 23, 23, &c.

Etus in animo meo per prædicationem Evangelii insevit, cámque per sacra mysteria sua, aspectabilia certissimáque indicia & pignora divinæ erga me per Christum bonitatis, confirmavit. Quæ etiam fides, ut viva quædam atque ferax arbor pietatis, justitiae aliorumq; bonorum operum fructus in me per omnem vitam procreare deberet, ad gloriam Dei, qui tot & tantis me benefiis affecit, & ad utilitatem etiam atque exemplum salutare proximi. Cujus fidei incrementum, facultatemque placeundi Deo, & ista omnia præstandi, me qui ex meipso maxime sum infirmus atque imbecillis, continuis atque ardentissimis precibus à Deo Patre, bonorum omnium autore, in nomine Filii Jesu Christi Servatoris nostri efflagitare, gratiasque illi maximas pro un. versis ab eo acceptis beneficiis assiduè agere oportet.

M. Intelligo mi fili, Christiane pietatis præceptis te bene institutum. Æ, ejusque summam memoriam tenere. Relquum est, ut ad istam rectæ intelligentiae normam mores tuos ita formes atque commodes, ne sine causa videri possis harum rerum scientiam esse consecutus.

A. Deo mihi auxilium ferente, omnem adhibebo diligentiam, honorate Magister, neq; quicquam omissam quantum quidem à me elaborari queat, quo appellationem titulumq; vere Christiani possim sustinere: quinetiam humili, assiduaque prece atq; obsecratione à Deo Opt. Max. suppliciter petam, nè divinam suorum præceptorum sententem, propter animi mei quasi nihil fermentis agri sterilitatem, interire patiatur; sed menti meæ, tanquam macro & infœcundo solo, cœlesti suæ gratiæ imbre rigatæ eam fertilitatem dare velit, ut uberrimas edam sanctitatis fruges, in cœlesti horreo granarioque reddendas atque conservandas. M. Perge

M. Perge mi fili, tenere istam viam quam instituisti,
 nibil hæstans, quia sicuti hoc consilium atque proposi-
 tum divino instinctu motus cepisti, ita ad exitum op-
 tablem rationis atque instituti istius tui, jam sanctis à
 te in:tiis orsi, feliciter sis ipsius ductu peruenturus, ad
 aeternam tuam salutem, & Dei Optimi Maximi glori-
 am: cui omnis laus, honor, gloria, sempiternis est secu-
 lorum aetatibus tribuenda.

2Cor.8,10. 22.
 Phil.1,6,6,&c.
 Ec 2, 13.
 Rom.6,22,23.
 Mat.4,19
 2Cor.9,10,11,12
 &c.

F I N I S.

Admonitio Matutina.

Bib. 5. 14.

Rom. 13. 11.

12.

13.

Mat. 5. 16.

Sep. 6. 12.

13.

14.

Ecole 2. 13.

14.

Expergiscere quis dormis, & excitare a mortuis, & illuc feci tibi Christus.

Tempestivum est nos jam è somno suscitari.

Præcerit nox, dies appropinquat: abiciamus igitur opera tenebrarum, & arma lucis sumamus.

Honeste nos, ita ut in clara luce versantes decet, geramus: & Domino Iesu Christo induamur.

Ita lucaet hominibus uitæ nostræ splendor, ut nostra opera bona conspiciens, gloriam Patri nostro cœlesti tribuant.

Sapientia res est excellentissima, & que nunquam evanescit: ab illis vero qui eam admirantur & exquirunt, facile invenitur atque obtinetur.

Eos qui ipsam expetunt, antevertit, ut se illis ultiro offerat.

Qui primo dilucu' illa invigilat, non mutum laboris sustinebit, præsto enim illi ad portam erit in foribus ejus assidens.

Sapientia stultitiae tam longe præstat, quam lumen tenebris antecellit.

Psalmus Matutinus.

Psalm. 135. 10.

DEO tribuite laudem, O pueri servi ejus, laudibus effete nomen Domini.

Nomen Domini gloriose prædicetur, ex hoc tempore in omnem æternitatem.

Summa

*Sancta laude celebrandum est nomen Domini, ab or.
cu solis ad occasum.*

Tuus O Deus est dies, & tua est nox; tu præpa- Psa. 74. 16.
rasti lumen & solem.

*In cubilibus nos collocavimus somnoque nos dedimus, Psa. 3. 5.
& rursum experrecti sumus; quoniam in tua, O Deus,
imela latuimus.*

O Deus, tu es Dominus noster; summo mane te Psa. 63. 1. & 83. 13.
quærimus, & supplices ad tuum auxilium confugi-
mus.

*Servi tui sumus, O Domine, ingenii lumen in nobis Psa. 139. 123.
accende, ut tua præcepta intelligamus.*

Monstrato viam qua nobis sit ingrediendum, ad Psa. 143. 8.
te namque mentes nostras erigimus.

*Instrue nos ut ea, quæ tibi gratia sunt, faciamus, tu Psa. 143. 10.
enim es Dominus Deus noster: nomen tuum sanctum
dirigat nos in viam quæ ducit ad vitam.*

Effice ut benignam tuam bonitatem matutinis Psa. 143. 8.
temporibus sentiamus; in te enim positas omnes no-
stras spes habemus.

*Diluculo nos exple Misericordia tua: & præ gaudio Psa. 50. 14.
voce effundemus, & latabimur omnibus diebus vita
nostræ.*

Tu enim, Domine, is es cujus desiderio tenemur: Psa. 71. 4.
in tua fiducia ab ineunte ætate conquiescimus.

*Tuis subfidiis, ex quo primum in lucem editi sumus Psa. 71. 5.
sustentamur: tu nos ex alvo Materna eduxisti, quam
laudem & gloriam in perpetuum celebrabimus.*

De tua potentia canemus, tuam benignitatem pri- Psa. 59. 16. & 17.
ma luce prædicabimus; tu enim nostrum præfidium,
perfidium nostrum, nostrum propugnaculum: tu
Deus noster clementissimus perpetuo excitasti.

*Gloria tribuatur Deo Patri, & Filio, & Spiritui
sancto.*

*Sicut a principio ad hunc usq; diem factum est, sicut
que per infinitas seculorum ætates. Amen.*

Gratiam tibi, quantum maximam animi nostri
capere possunt habemus, Deus Pater coelestis,
qui nos ab omni præteritæ noctis periculo atque
discrimine salvos atque incolumes usque ad hodiernam
diem conservasti; precamurque, ut hodie etiam
atque perpetuo in posterum salutis nostræ defensio-
nem atque patrocinium suscipere velis: & quem-
admodum discussa noctis caligine solis luce Mun-
dum omnem complevesti, & nos è somno excitasti,
ita & mentes nostras è tenebris internis ignorantiae
in lucem vocatas, & è vitiorum sopore suscitatas di-
vinis radiis sacrosancti Spiritus tui, notitia que di-
lesti Filii tui Jesu Christi Servatoris nostri, veri illius
Solis illustrare digneris: ut ab operibus tene-
bratum declinantes, omnemque vivendi cursum a
divinam verbi tui veritatem dirigentes, nos, ut in
clara luce, atque in conspectu tuo, honestè, justèq;
& sanctè ut diei filios geramus, tandemq; ad be-
tissimam illam lucem in qua tu habitas duce eodem
Filio tuo Jesu Christo perveniamus: cui tecum &
cum Sancto Spiritu, uni venerandæ majestatis Deo,
laus atq; honor omnis in perpetuum debetur. Amen.

Precatio Matutina studiosis
accommodata.

Maximas tibi ex animis gratias agimus, Deus
Pater luminum, honorum omnium largitor,
quod parentibus patronisque nostris hanc Megetem
dedisti, ut nos è ætate, quæ maximè flexibilis est
& ad optima quæque discendum opportunissima, in
bonarum literarum disciplinam traderent: suppliciter
a te petentes, n: illorum bonam de nobis spem,
nostræque ætatis optimam partem, propter nostram
ingenii tarditatem, negligentiam & incuriam pe-
rite finas. Et quia nostra vigilancia, industria at-
que

Job. 16. 17. 18.

Eccles. 12. 1. 2. 3. 4.

Pro. 22. 6.

que studium nihil sine divino instinctu tuo proficerent valent, dignare cælestibus tuis radiis mentibus ingeniisque nostris ita illucere, nosque eo desiderio & amore bonarum literarum, sapientiae atque virtutis afficere, eaque docilitate ad percipiendum, Memoriâque ad præcepta retinendum donare, ut in pueritia atque adolescentia nostra bonis literis attibusque, & virtutis præceptis liberaliter instituti, viri docti & pii, reique publicæ atque sanctæ Ecclesiæ tuæ utiles cyadamus ad sanctissimi nominis tui gloriam amplificandam. Hæc à te, Pater cœlestis, nomine unici Filii tui Jesu Christi, Servatoris nostri efflagitamus, obsecrantes ut ea nobis ipsius causâ largiri velis: tibi verò cum eodem Flio tuo sancto que Spiritu laus omnis & gloria perpetuò tribuatur. Amen.

Prov. 6. 6. 9. &c.
24. 33.
Psal. 117. 20.
Joan. 25. 4. 5.
Psal. 4. 6. 36. 9.
2 Cor. 4. 6.

Deut. 4. 9. 10. &c.
34. 12. 13.
Psal. 7. 1. 5. 4.
Mat. 19. 13. 14.
2 Tim. 3. 15.
Joan. 25. 16.
1 Tim. 1. 17.

M A T U T I N A P R E C A T I O alia, Scholis apta.

Argire, Domine Deus, Pater cœlestia, ut divino Spiritu tuo afflati, & dilectissimi Filii beatissimiq; pueri tui Jesu Christi Clarissimum illustrissimumq; exemplum nobis ad imitandum ante oculos præponentes, hoc pueritiae atq; adolescentiae nostre tempore nos toos ad bonarū literarum studium, & virtutem applicemus, atq; ad tuam voluntatem conformemus: & sicuti ætate progredimur, ita indies magis magisque scientia, sapientia, virtute proficiamus: tum hominum piorum, tum verò tuam maximè cœlestem gratiam atque amorem (in quo summa sita est felicitas) nobis conciliantes atque consequentes: idque per eundem Filium tuum Jesum Christum Servatorem nostrum, cui unâ tecum & cum sancto Spiritu honor est atque gloria sempiterna tribuenda. Amen.

Luc. 2. 48.

Eccles. 12. 1.

Luc. 21. 32.

Admonitio Vespertina, & Nocturna.

Jean 11. 9. 16.

Dile si quis incedat, nihil offendit: quoniam solis lumen aspicit.

At si de nocte ambulet; luce orbatus per errorem incurrit.

Jean. 3: 19.

Hec est damnationis causa, quod lux mundo affulgit; homines vero tenebris potius quam luce delectati sunt, propterea quod eorum vita flagitiosa fuerat.

Jean. 1. 5, 9.

Jesus Christus Dei filius lux est, quae in tenebris fulget; vera illa lux quae omnes homines, qui in hanc vitam ingrediuntur, illuminat.

Jean. 12. 35.

Progradiamur igitur dum suspetit lumen, ne nos nox opprimat: nam qui in tenebris versatur, nescit quo ruat.

2 Cor. 6. 14.

Incredulorum pergrinum jugum ne feramus: verum dum lucem aspiciimus, luci fidamus, ut lucis foiboles efficiamur.

Iou. 8: 12. et 9. 3.

Credamus in **F**idem Christum Dei filium qui mundo illuxit, ut omnes qui credunt in eum in tenebris non jaceant.

Qui Christum mundi lucem sequitur, è tenebris in lumen vitae vocabitur.

Mal. 112. 4.

Excitatur è tenebris lumen iis qui castè atque integre versantur.

3 John. 2. 9.

Qui se in luce versari dicit, eradicum tam in fratrem habet, in tenebris usque ad hoc tempus offenditur.

19.

Qui fratrem diligit, luce circumfunditur: neque unquam ab eo peccandi occasio offeretur.

Ite. 58: 20.

Si inopis atque egenis ejurici misertus fueris, inquitque ex maiore afflictum animum consolatione sustentaveris, tunc effulgebit è tenebris lumen tuum et que caligo tua in ista meridie.

T A C T

Hymnus

Hymnus Vespertinus &
Nocturnus.

O Plenum est nos tibi, O Deus, confiteri, tuum-
que numen precibus placare, & divinum nomen Ps.92.2
tuum hymnis & laudibus celebrare, O excelsissi-
me.

De tua benignitate matutinis temporibus, & ve- Ps.92.3
spertinis de veritate tua honorifice prædicare.

Dum terra atque homines obscura regnatur caligine, Ps.43.3
tua, O Domine, gloria nobis & luceat: lumen tuum &
tua nos veritas dirigant.

O Deus, qui jubes lumen è tenebris effulgere, il- 2Cor.4.6
lustra mentes nostras, & præfer nobis lumen cogni-
tionis gloriae tuae in facie Iesu Christi.

Accende lucernam nostram, O Domine Deus noster; Ps.18.18
illumina tenebras nostras, ut in conspectu tuo ambule- Ps.56.13
mus in lumine viventium.

Verbum tuum instar lucernæ est pedibus nostris, Ps.119.103
instar lycni semitis nostris; præfert lumen iis qui
in tenebris & in umbra mortis versantur; vestigia
nostra dirigit in viam pacis.

Ingressus nostros ad verbi tui normam dirigit: nam Ps.119.35.36
sic pedes nostri a lapsu contrebuntur, ne in flagitium 36.15
aliquid dilabamur.

Penes te, O Deus, est fons vita; illustra oculos
nostros tui vultus fulgore, ne somno consopiti sem-
piterno, hostis nostri dominatu premamur.

Extrahere nos è tenebris & è mortis caligine, rumpe
vincula nostra & eripe nos ab interitu: O libera nos ab
illa caligine, ubi fletus gemitusque sunt et dentium
crepitus exaudiuntur.

Oculos nostros aperi, ut è tenebris in lucem vo-
cemur, & è potestate Satanae vindicemur, & tibi, O
Deus noster, afferamur.

ut peccatorum veniam impetreremus, hereditatemque
addeamus cum illis, qui per fidem erga filium tuum Je-
sum Christum sancti atque integri efficiuntur

Mass. R. 4.

Sic cubiculum discedentius, nosque quieti trademus
securi; tuo enim solius praesidio in tuto collocabi-
mur.

Gloria tribuatur Deo Patri, & Filio, & Spiritui
Sancto:

Sicut a principio ad hunc usque diem factum est;
sicutque per instantes seculorum etates. Amen.

In nova forl animum mutatus
dixi et formatus

illaribus formatus

Appassagis

Precatio.

Precatio Vespertina.

Domine Deus, cuius tutela est salus hominum ^{Psalm. 144:1}
 Datque rerum omnium, quando nox Mundum ^{147:1}
 oppressit, corpora mox nostra somno, quo nihil est ^{Luc. 1:32;}
 morti similius, resoluta languidaque jacebunt; nos ^{Joah 1:13:1:30}
 totos tibi in tutelam tradimus, suppliciter orantes, ^{etc.}
 ut à potestate malitiosorum spirituum, caliginis ^{1:Thes. 4:13:14}
 principium, qui ad nos fallendos in Angelos se lucis ^{Eph. 6:12;}
 transformare valent, & à peccatis, tenebarum ope- ^{2:Cor. 11:14;}
 ribus, atque aliis omnibus, tum corporis tum animæ ^{3:Thes. 5:1}
 periculis, nos tueri & conservare velis: utque totos ^{4:Thes. 5:1}
 nos sopore opprimi & quasi sepulcos jacere, aut ^{5:Thes. 5:1}
 mentibus interim nostris caliginem ita offundi non ^{6:Thes. 5:1}
 patiaris, ut tui nos oblivio capiat; verum ut corpo- ^{7:Thes. 5:1}
 ribus sopitas animi vigiles assidue noctes diesq; tibi ^{8:Cor. 7:20;}
 intenti excubent. Et cum requies corpora simul atq; ^{9:Eph. 6:13: etc.}
 animos nostros satis, quantum natura queret, re- ^{10:Thes. 5:1}
 secorit, castina aurora aptiores nos atq; propensiores ^{11:Thes. 5:1}
 reddat ad tibi seruendum in eis vicæ statu quæ ^{12:Thes. 5:1}
 non tenere voluisti, ad animarum nostratum salutem ^{13:Thes. 5:1}
 nostrorum proximorum commodum, tuique sanctissimi ^{14:Thes. 5:1}
 nominis gloriam, per Jesum Christum Serva- ^{15:Thes. 5:1}
 torem nostrum, qui unum tecum & cum sancto Spi- ^{16:Thes. 5:1}
 ritu omni laude & gloria, omnibus seculorum æta- ^{17:Thes. 5:1}
 tibus, est ab omnibus afficiendus. *Amen.*

Vespertina Precatio alia.

Omnipotens Deus, cuius beneficio sicut i dies ^{18:15,7,22:20,21}
 hominibus ad negotia obeunda illucescit; sic & ^{19:Ecle. 5:10,}
 nox ad corpora atque animos labore & contentione ^{20:21}
 defessos, quiete relaxandos atque recreandos conce- ^{21:22}
 ditur, supplici à te precatione perimus, ut quemad- ^{22:23}
 modum nox tenebris omnia obscurat, ita & peccata ^{23:24}
 etiam

P R E C A T I O N E S .

etiam nostra, illa dilecto Filio condonans, occultare
& ab oculis tuis removere, atq; illorum memoriam
sempiterna oblivione delere velis: ut veluti copora
sonno & requie reficiantur, itidem animi nostri
misericordiae tue fiducia a scelerum conscientia so-
luti tranquillentur: atque ita toti recreati crastino
cum dilucescat, reliquisque vice nostrae diebus ex-
perrecti, ad tibi serviendum excitemur. Et quando
mors ipsa, a qua tam est tibi facile nos atque è som-
no corporis excitare, imminebit, in Ipe læuissimæ il-
lius resurrectionis, quæ corpora nostra ad sempiter-
num illum diem nullis unquam tenebris interrup-
tum expergetur. requiescamus; quando hereditatis
sanctorum in lumine participes reddemur in
coelesti Ierusalem, beatissima illa civitate quæ ne-
que lucernæ, neque Solis, neque Lunæ lumine, quo
illustretur, indigebit; tua enim, O Deus, gloria illi
illucescer; tuisque Filius Agnus ille, nostrum erit
decus ac lumen sempiternum. Ad quam gloriofis-
simam lucem & regnum dilecti Filii cui ut nos velis
perducere, te per eundem illum Servatorem nostrum
obsecramus: atque obsecramus: qui una tecum &
cum Sancto Spiritu, maximis & immortalibus ho-
noribus summisque & perpetuis laudibus efferendus
est atque celebrandus. Amen.

F I N I S .

Mr. Hasland Esq.

Book 1668.

re
m
ra
tri
0-
10
-
o
-
l
-
-
n
-
o
-
li
-
t
-
i
s
n
2
-
3
1
-
0